

GEORGII BENIGNI
ORDINIS MINORVM SA
CRAE THEOLOGIAE PROFESSOIS
IN FEDERICVM DE ANIMA F R E
GNI PRINCIP E AD OPTIMAE N
DOLIS MAXIMA E QVE SPI PVE
RVM DOMINVM GVIDONEM
NBALDV M COMITEM PROHOC
MIVM INCIPIT FOELICITER

ER

G

ue si

erum opulculum. Ast eorum cogni-
tione tu laeta puer aucte vittu
te & diuino illoq. Paterno hac i-
fantili etate imbi te ingenio te-
sponderes percuperem. Cui si no-
uiderint id longe amplius eis
admirandum atq. ex parte cen-
dum te ante vniuersos & in ge-
mo et moribus sublimorem es-
se puerulos. Agimus itaq. id quo
precipue decorati uideris etate
quidem non uita. aut motibus
puero. Neq. profecto eam rem
me indecebat coisse. Qui enim
cum Nicolao Ioanneq. antonio
vno persimile q. aptissimeq. ruc-
menti alphabeti litterulas prim

impresti. Ut te auto sumum ac
foelicissimi Pontificis noll' xisti
mii numerere non huic tuae pme
atati sed virtutibus sed inluct
Ratrisq; moribus concessio: Ante
omnes decoraui. Tuis namq; speti
osissimis prætentuq; robustissimis
humeris primus auream foelicisq;
toqam cum eisdem Spectatis viris
imposui: Qu' tibi vni. precedente
nemine lacerorum ac diuinorum.
Minister non calu quoquam sed
magna Superum prouidentia de
stinatus fuerim: Non ab recto
aut indecorum censembitur si pri
mus quoq; tibi dulcissime quando
lucubratiunculas dicare incepim

Anqui res quoq; sorte se se nobis ob-
tulit ut de anime Regni p̄cipe
dilectatio fiat. Habes enim ma-
xime patetum speci superator Qu-
ido comes solertissimā animulam
petiniri. q̄ optumq; opificis arte h̄is
formolis ac peruenrandis artibus
ruis accuratissime insulam. Cuius
principatus Amplissimus est atq;
imortalis. Enimvero hoc insubli-
mi inclito q̄ imperio duo sunt al-
ter quotum R̄ coia praestat digni-
tate: uter uero is sit: factionibus
agitur: neque omnes in hoc uno
seclū in altero uniuersi cōueniuntur
~~ab~~usquidem in genere intellectus
imp̄p̄noluntas q̄ ipsa: Quorum alter

13

uidet & discernit altera amat Ac
pt. recipit. Quid uero tam praeclarus
ueluti perspicere omnia. At si per
spicere ipsum non sit suave atq[ue]
amandum. Neq[ue] bonum. neq[ue] pre-
clarum uidetur. Amor quoq[ue] non
multifaciundus: si id quod ames
ignoras: hec uero simul quicun-
dissima putabuntur. His ut quid
suauissime animule tuæ pri-
cipes: quos te obseruare: colere ac
uerteri & suapte natura inone
et maiorum tuorum. Preclarissia
exempla incitant: & magnanimi-
muyctissimiq[ue] Federici ducis gei-
toris tui compositissimi mores eru-
ditissimus animus spectabilissia.

uita ante ocellos tuos posita suadet;
atq; allicit. Superauit ipse ex armis
et toga cinctos: Tu enite quoad
tieri poterit: ipso quoq; altior esse.
Cupiunt. N. parentes meliores na-
tos. At qnati maioribus præstare
sua sponte nituntur. Sit itaq; et
ipse proh Deus optime atq; (imor-
alis) ueluti Inclytus ille Rex
Macedonum Philippus: Tu Alex-
ander Magnus succedas: Ego me
dius Aristoteles adiungat. Si iam
ipsum genitorem simul cum Pre-
stantissimo vito tuo fœlici pa-
truō Octavianō acute ornateq;
distantem: Forumq; sermonē me-
ne dulciorē ouelo animaduerte;

GEORGII BENIGNI FEDERI
CVS DE ANIMAE REGNI PRIN
CIPE INITIVM CAPIT FOELICI
TER OCTAVIANVS.

RIA fuit diuina
quadam sorte non
mediocris discepta
tio his diebus qui
bus Cugubium su
perbam olim. Potentem armis o
pum diutem. Guidonis q, nostri
magnis speci Pueri Natali coele
staram applicuimus urbem Atq,
ue Princeps Inuictissime id inq
uite disputatum per pulchre
mentis quis nam sit intoto ait

R^ec^ono Princeps Ea uero dissensio
inter Lacarum tuum quem iure
diligis Receptorem Georgiumq;
Bemorum nostrum ut binatem
nouum circulo quodā processit.
Neq; apud nos omnino eadem opi
nio remansit: Ducimur q̄q; atq;
nunc hic nunc illuc Agitamus
Ma^gna est enim mentis illa pars
quem intellectum uocamus Ma
gna profecto & illa cuius impio
omnia sunt voluntas Nec quicq;
suo absq; nutu confici ualeat: Qd
enim suauius intellectione: At i
si illa nolit neq; intelligemus. Si
enim uolumus intellectio prestat.
Si nolumus neq; prestate neq; oīo

Bonū ubiōēre cadere uidetū Ast
ut huic se te i quecunq; fieri pot
inuestigatio non obmitiatur Atq;
quid tenendum sit p̄claro constet
Assūmam mihi illam quā sancti
Thome dicunt opinionem defen
satutus eam mentis patrem que
intelligit potiorem ēē ea que amat
atq; imperat Quicquid tamen sit
re difficultima non affirmo Verum
ut sociatem ferunt agam qd' ipē
opinor dubitabo ut tuō Prestantis
suno ingēno quo suo intēpote i
fretus es opinio mea meuni ha
bitum quām scientiam dicimus
ueratur Neq; ut multa facia
uerba oportet Predito n. ingēno

millo addicendum rogatu opus ē.
Cum ex se se scienti si nullū adhīt
impedimentum docere Ac determin
nare sit innatum:

RESPONDET PRVDETISSIME
FEDERICVS CAPITVLVM SECV
DVM : FEDERICVS:

 OMplures hic Octauia
ne ambigunt: Atq; ut ip̄e
quoq; ais huc modo: modo
illuc trahuntur: Neq; profecto id
inuitia vtrinq; enim rationes ac
cedunt: Atq; cum illas que intel
lectum preferunt consideram⁹
obliuiscimur carum que uolun
tati suffragantur. Id q; semper Re
uertitur & in orum uel quēdam

circulum redit. Opus esset hac ī te
& tempore accommodatissimo. Ex in-
genio prestabilissimo: Quicquid certo
nobis per remesse ac temuerit ī sūt.
Vetum inter nos amice fraterneq;
discutere non ab re forsitan erit: e-
tiam illa quæ acutissimorum sūt
hominum. Veluti enim non qcqd
Athenis dictum sit/ uerti sit compoſ
oportet: Ita ne id quidem qd' alibi
ueritatis sit expers opus est. Sed:
qua iam tibi cui plurimi fauent
partem elegisti: Assumā mihi ipse
eam cuius nobilitas & prestantia
latitat. Neq; omnino competta est.
Attamen unum est quod me solarur:
Causam enim illius agam/cui amoy

cuiq; imperium uire tributum ē:
Vnusquisq; uero sibi potius bonū
cupit voluntas igit ut se petuisi
amabit. Iubebitq; et meo intellecte
rursum defensionem inquirere &
tuo ab opposita inquisitione desi-
stere. Sed iam unde incipiundū
sit animaduerte Octavianus qd
sit anima: Qualsq; in species diuida-
tur: que uniuscuiusq; sit operatio
discussa iudi sapissime: In p̄senti
id vnum opere pretium ut dicat
autumo: Quomodo ipsa anima i
ad suas se habet potentias nplē q; po-
tentiae qualiter & ab ipsa anima
et a se distinguantur i
ueluti ex tuo Aristotele quē tanto

studio complectens accepit posse
dere uelis: neinde que sit omniū
potentiarū Regna ac ipetatri des
tinare dignus. Federicus Neq;
id nunc replicandum est: Demon
stratum namq; diu est apud sub
tilium scholam animam suis cū
potentius unam rem vnamq; sub
stantiam ē: differre uero et abea
cuse se in uicem ea Ratione quā
ipſi formalēm uocitant: Amputa
ris itaq; omnibus eam solum quā
proposuit curam aggrediamur,
PROBAT OCTAVIANVS QVINQE
RATIONIBVS INTELLECTVS P
STANTIAM: CAPITVLVM·TE
RCIVM: Octavianus: -

ANTI¹TELLECTVS profecto
mibi nobilissima poten
tia ex multis rationib^z
aperet Quarum hec ponatur
ptiuna. Eo quo cum nobilissimis
rebus conuenit homo optimū
est in ipso. Sed id nil aliud est q.
ipsa mens. qua cum pmo actu
et substantiis à materia abstra
ctis solus conuenit. Prima quidē
patet. Conuenite enim cū pma
causa in aliqua proprietate pre
stabilius est. quauis alia conve
nientia. Secunda uero ostendit
ex Aristotele in decimo ethico.
Qui id circa posuit ex animalib^z
vnum hominem fœlicem esse.

posse & cum diis immortalibus i
in contemplatione conueniat so
lus. Vnde et mentem quid diu
num appellat & Prestabilissimū.
Intellectus itaq; optima ut sur
potentia opus est. Preterea quo
abelius homo prestat id in eo no
bilius/At ratio atq; mens ut hoc
sit liquet: Primum satis patet i
Si enim prestat aliis: Aliquo pre
stet opus est. Quo igitur prestat
ut sit nobilius in eo oportet: Al
terum quoq; habetur ex secundo
de anima: Vbi quadruplex ani
malium differentia ponitur: I
vegetatiuum: Sensituum: Pro
gressuum siue loci mutatiuum

Atq; intellectuum. Siquid dixerit
quispiam has anime non anima-
lis differentias esse. Nil refert. A-
nima enim nobilior est anima-
lis portio: ultimaq; anima pte-
cedentibus preclarior. Intellectum,
enim posterius est sensuio gene-
ratione. Que uero posteriora sunt
generatione: priora sunt perfecti-
one oportet: ex nono Metaphysi-
ce. Ac etiam quia intellectuum
continet sensituum & non econ-
uerso: veluti quadrangulus trian-
gulum. Deniq; cum homo specta-
bilius sit brutis: eaq; spectabilitas
in eo consistat quia ipse omnium
animalium solus intelligit: Appr

tunt enim

tum enim atq; amant omnia: ho
mo solus intelligit: Intellectus igit
tum nobilissimum quid sit in homine
oportet. Deinde. Omnis potentia.
videns: Perspiciens: ac intelligens:
Nobilior et prestantior est: quamvis
potentia non vidente nec intelligente:
Ita uero se habent intellectus
et uoluntas que ab Anselmo poten
tia ceca dicitur. Vnde & poetae
amorem qui est uoluntatis actus:
Puerum nudum coecum: alatum
atq; pharetratum pingunt: Nobis
habet igitur erit intellectus: Cum
ipsum intelligente pulcherrimum
quid uideatur. Ad idem: potestia
dictans: Regulans: Regens: Or

dinans. Conformans. nobilior ē
Potentia dictata. Regulata recta
ordinata. Conformata. Agete. n.
nobilius est q̄ pati. Ordinare qq;
potius est p̄mo Methaphysice q̄ or
dinati. Ciuis sc̄cmodi ē intellectus
respectu uoluntatis. Ipse enim
edita proponit. ip̄e dicitur. Atq;
conformat. Vnde neq; iusta est
uoluntas. aut bona nisi dictam
Rationis conformetur. Prestabili
uis uero est. conformare q̄ con
formati. Regere q̄ regi. Intellec
tus igitur id quod exquisitus
erit. Atq; cum regat omnia Rex
dici poterit. Ad idem. subici ac
obligari ignobilius est. Super esse

13

ac obligare. Voluntas uero iuste
subiicitur intellectui: Obedit. N.
ac subiicitur naturaliter dicta
mini naturae sive intellectus: i
ut omnes aiunt etiam aduersarii
Prestantior igitur cui uoluntas
paret ac subiicitur erit intellectus?
Hec sunt igitur que ipsam memorem
ut quedam potentia est effectum. &
Federicus Vis nec ne plura affecte:
An ad hec antea respondeam cupis;
PROBATVR EX PARTE HABITY
VM NOBILITAS INTELLECTVS
CAPITVLVM QVARTVM:

Octavianus.

FFERAM profecto non
bis in dioniota atque incta

Quibus hac luce clarius ipsum
intellectum et specime animae
nobilissimum eorum que homo
habeat ostendam: Idq; & ex ha-
bitibus suis et actibus preclaris-
simis deducam. Inspiciamus. Ni-
qui sit habitus intellectus: iude-
q; quid sequetur. Vnaqueq; enim
potentia tanto nobilior nisi sole.
quanto posterioribus habitibus pre-
dita sit: Est uero intellectus ha-
bitus quocunq; uoluntatis ha-
bitu nobilior: Et primū quide-
ex se se in propatulo est. Alterū
uero constat de sapientia ipsa om-
nium habituum preciosissima.
veluti et Aristoteles pmo Metaphysice

ac sexto ethicorum: ex prellissie
uero decimo ethicorum assentit:
Nullus uero habitus uoluntatis
est nobilior ipsa iustitia, aut A-
micitia ut idem ait. His autem
longe prellat sapientia. prestabu-
itaq; et uoluntati intellectus. Pe-
terea Theologia fidem omnibus ha-
bitibus uidetur preferre. Sapientis
enim habemus a christo replicatum.
fides tua te saluum fecit; Et Apolto-
lus ad hebreos undecimo: Sime fide
inquit impossibile est placere deo:
& habraam credidit deo. et repu-
tatum est ei ad iustitiam: Et in
actibus Apostolorum. Fide purgas
corda eorum: Totaq; sacra scriptura

plena est huiuscmodi autoritati
bus. Vnde sic posset argui. Id quo
quisq; saluatur excellentissimū
est in eo. Sed fides ut probatum
est: Est illa qua saluamur. Vnde
etiam Mathei ultimo. O ui cte
diderit saluus erit. & luce ulti
mo! Incepauit discipulos o stul
ti et tardi corde ad credendum:
Et Matci vltimo. Exprobauit i
ncredulitatem illorum. & muri
tiam cordis. Vnde nullum Re
prehendit nisi de incredulitate
tamq; de principali uitio. Sic iō
potest iterum argui. Co maior
est uitius. quo maius est ei oppo
litum uitium ex 3° topicorum.

Sed incredulitas ē maximum iu-
tium ut ex dictis incepationi-
bus patet: Fides igitur cuin sit
habitus ipsius intellectus om̄i
habitu nobilior: Intellectus quoq;
sit om̄i potentia nobilior opus
est: Federicus Et quid ad illudi
Apostoli probantis multis atqu
mentis caritatem nobiliorem &
fide: et cunctis habitibus ēē re
sponderes? Ad id q; quod Augusti
nus quinto de trinitate capitulo
decimonono. adducit: Nullum i-
donum caritate nobilius aut \$
æquale?: Octavianus Facili
me quidem R espondeo, loquunt
enim de caritate absolute & ita

de illa quoq; O uam impatria ha
bebimus. Caritas itaq; in suo no
bilissimo: hoc est impatria. maior
est cognitione que fides dicitur.
Cognitionem patrie nobilior i
erit caritate patrie: Fides q; eode
modo excellentior caritate hic ha
bitet. Constat igitur intellectum:
ea ratione nobilitatem er. Federic⁹.
Solvetem has tuas arquitias pau
cissimis: Permittam tamen que uis
expleri demūq; adunūq; dican
**PROBATVR EX PARTE OPERA
TIONVM INTELLECTVS PR
AESTANTIA CAPITVLVM
QVINTVM :**
:: Octavianus ::

VAM egregii qq; preclari
 sint ip̄i actus nostri
 intellectus: quis unq;
 exprimeret ualebit. Relumino i
 igitur negotium & ita arquem̄tor.
 Omnis causā aqua est principiū
 motus si equiuoca sit: nobilit̄ est
 ipso quod producitur: ut patet de
 causis superioribus non conueni-
 entibus in materia. Agens namq;
 prestans est passo: Aut igit̄ sūt
 eiusdem speciei agens & paciens
 aut diuersarum: q; si diuersaruz
 cum species sint sicut numeri: nō
 equa cū perfectio: sed maior in aq̄
 te sit oportet. Est q; ea philosophi
 uulcanissima sententia: Actus

uero ille quem elicit intellectus
erga finem: est causa producens
actus uoluntatis erga finem: est
q̄ ut patet causa equiuoca neq;
enim conuenit cum producto
in specie. Q. uero ille actus hūc
producat patet ex diffinitione
ipius cause. quam ponit Avice
na: Causa inquiens est id ad cui⁹
ēē: sequitur aliud. Sed ad esse
illius actus: sequitur ēē actus
uoluntatis in finem. eo enim po
sito: ponitur iste: & eo amoto i
dimouetur et hic. Quare nobilit̄
est ille actus: nobilit̄ per conse
quens & ea cuius est actus po
tentia. Adde. Co exigere aliquid

14

necessario & indigere illo si non
sit mutua coexistentia ignobilius
et imperfectius est. Vnde q nullus
indiget perfectissimus dicitur.
Sed actus uoluntatis poscit et i
coexistit actum intellectus hic
uero non exigit illum. Intellige
namq possimus absq uoluntate.
Velle certo non ualeamus nisi co
gnoscamus. Ferimur enim in ca
solum que prenouimus. Precla
tior igitur intellectus ipse. Ad
hec id quod ex se se eligibilius ui
derit prestantius est illo quod non
ex se se eligibilius. Hoc patet ex
dictio topicorum. Omne enim i
eligibilius est melius. Sed quis

tam insanus est qui non preponeret intellectuonem uolitione: cu illa sit proprius actus nature intellectualis. Volitio uero ipsa sit quedam inclinatio: Veluti quid ualeat graui centrum petere: & neq; semetq; ipsum centrum quo tendit scire? His addere possum: ut id i nobilius dicam: cuius oportatio i apauitoribus dependet: Cuiusmo uero est operatio intellectus: que non dependet ab illa que uoluntas sed econuersio: neq; obstat i ut quis dicat atouinentiam non ualeat ex eo q; operario intellectus dependet asemitua: que tamen non est nobilior: Hec enim dependentia est

per accidens quia pro statu natu
rae lapse: uoluntatis autem ope
ratio semper preluponit illam in
intellectus: Ac etiam iniquilibet ut
in deo & angelis. Erat itaq; hacie
tiam ratione nobilior ea potentia
pro qua misero; Deinde Actus eo i
nobilior quo purior et sincerior.
Vnde philosophus. Deum actum ò
purissimum uocat. Sed quis ne
scit actum intellectus puriore esse
actu uoluntatis? Cum enim res
sit incognoscente secundum mo
dum cognoscentis: & ipsa intellectio
sit quidam motus rei ad intel
lectum ipsa intellectio erit putari
uoluntas enim est motus anime

ad rem insc. ex hoc igitur q. moue
tur ad aliud id est ad rem impu
nior erit: Q. uero ita sit patet ex
primo de anima & sexto Metha
phisice: Verum et falsum sunt in
anima: Bonum & malum in re
extra: Fedeticus. Argumenta huc
que facis Octavianus magna vim
habere uidentur: Sed spacio me ea
ueluti aranearum telas facillime
rumpere posse: Ne tamen quicq;
ex his que conceperisti impediam
perge quantum libet;

PROBATVR HIC EX PARTE:
OBJECTI INTELLECTVS NO
BILITAS CAPITVLVM SEXTV
: Octavianus

CVNT mihi & alia pro hac
sancta et uerissima opi-
nione argumenta: Neq;
ut uides Illustrissime ac fidelis-
sime Fedetice nulla sunt in ipsis
dialetica tendicula: nulla euid;
muolutio: sed ex se se ueritatem:
quam intendo demonstrant. Co-
nsideremus paulisper omni affec-
tione aut perturbatione remota
objecatum ipsum nostri intellectus
quod uerum ipsum aiunt & ita ar-
guamus. Quo res quepiam abstra-
ctior est: eo clarior eo limpidiot*i*
nobilior atq*e* perfectior. Id certo i-
patet. Quo enim quis supra plu*es*
& insta pautiores dominatur/ eo

maior dici solet. Scimus autem
uerum prius inesse enti quod Bonum.
Bonum enim post uerum aduenit.
& ita maioris concretum id cui ad
uenit reddit nobilior igitur uer
tanq; et prioris. & abstractioris i
ratio erit: atq; ita et illa cuius est
objecatum potentia; Preterea uer
& bonum sunt entis passiones quin
cumq; autem alicui subiecto ill
plures passiones prior est nobilior
sequente: tum causatione siue ori
gine: tum exigentia et permissione.
Exigit enim sequens primam: pri
uero non exigit sequentem: tum
etiam quia sequens per hanc rea
litatem ipsam subiecti participat.

Sed uerum

Sed uerum etiam secundum ad
uersarios prius est bono. Conced
ant igitur uelint nolint: quod ex
quiro oportet; Cūnucro quid ī
motari tam diu oportet: Illa potē
tia, ut concludam omnino propo
sitem, nobilior, generosior, perfec
tior quod erit in qua humana felici
tas consistit. Est enī ut ait Aristó
teles Beatitudo nobilissime poten
tie erga nobilissimum obiectum
operatio. Atca est ipa intellectua
potentia. Idquod, multis probatur: do
mini primum, ^{dico} Ioannis, septimo: i
Hec est uita æterna ut cognoscār
te solum deum. Cognitio utique, operis
intellectus est. Augustinus quoque

ille primo de trinitate capitulo p
nultimo: visio est tota merces: At
stoteles deniq^{ue} decimo ethicorum.
Foelicitas est bonum sufficiens. Id
uero est visio. Vnde & Philippus
Ioannis ^{XIII.} tono dicit. Ostende nobis
pattern & sufficit nobis. Ponit &
dilectum philosophus Beatitudine
in speculatione substantiatum se
paratarum / co & speculatione lo-
simillimi iphis separatis substantiis
& cedimur. Est quoq^{ue} ad id ostendendum ratiō modusq^{ue} insignis:
Quid enim quero ex te est Beati-
tudo: preterq^{ue} summi boni adeptio
atq^{ue} consequitio? Consequitio uero
nil aliud est: q^{ue} quedā optati-

habitio. Optare autem siue desyde-
rare est quidam uoluntatis ad te
non habitam motus. Quia itaq; i
potentia foelicitatem consequimur
inspectandum est. Quid respondē-
bis nisi ut ea potentia consequamū
beatitudinem: qua optatum ob-
iectum fit presens atq; a nobis ha-
bitum. Obiectum autem ipsum
foelicitatis: tum nobis presens. tu
q; habitum fit. cum ipsū nostro
intellectui clate perlucideq; offer-
tur. Visio igitur etit interior fo-
licitas: cum sibi beatitudinis ob-
iectum primo sit presens. Si igit
folicitas sit circa beatitudinis
obiectum presens opatio. Ratioi-

uero sive intellectui insit primo
eiusmodi operatio: In ea profecto
operatione ut summa consistat i
beatitudo oportet. Vnde sic potest
quoq; argui. Cum summum clare
uidemus bonum tunc illud pre
sens habemus: Q. uod uero presens
est. id iam habitum est: Neq; enim
amplius habere cupimus. Quod uō
iam habitum est: non amplius q̄si
habendum expectatur. Q uod i
non expectatur perfecte possidet.
Vnde q; uoluntas quiescat oblecte
tur q; habito bono. Id non beatitudo:
sed concomitans eam erit. Quare i
ex his omnibus constat intellectū hu
mīscē R̄coni principem esse;

EPILOGVS ARGVMENTORVM
OCTAVIANI ET QVEDAM BRE-
VIS DIGRESSIO CAPITVLVM
SEPTIMVM :: Federicus :

VN TIBI NCC NE PLUTARCVS
Octavianus. Hec sunt se-
derice inuictissime que po-
tiora afferte putaui. Que me non i
mediocriter mouent intellectumq;
omnibus animæ uiribus celsiorein
& uideri et esse ostentant. Neq;
credo facile possunt aquoq; etiam
eruditissimo clarissimah argu-
menta dissoluui. Idq; pace tante au-
toritatis tue dixerim nunc mea
ex mente adimi poterit aut beni-
uolentia : aut amore : nisi forsæ

opposita quam hactenus non perspe
xii' accedit R.atio. Federicus. Re
tē id quidem Octauane: veri
tas enim nulla coniunctione et
nulla spe. dissimulanda est: p.
sertim in te scitu pulcherrima:
At ueritati id nosti ueritas (ue
luti nec bono bonum) opponitur
numq. Adducam itaq. & ipse uo
luntatis gratia non nulla: Q. ue
si mihi solui poterunt minime:
Tuaq. ego facillime destruam. qd
testabit nisi ut ipse quod opto co
cludam: uoluntas erit regina Re
gni q. nostri princeps. Octauan⁹
Aueo sup q. dici potest aliquid ex
te percipere. Federicus. Petcipies

protector ab ista q. opinione cui tam
cum faues delistes. Octavianus
Progrederer uir peritissime neq; a
me uechis his dulcibus delinias
Federicus. Formicas fotsan mili
nu compressisti: proutit tibi cutis.
Octavianus. Hei quid me^e au
ditati tam diu obsistis si qua sunt t
digna adducere non difetas. Fede
ricus. Guido meus ita solet. Octa
vianus. Redibis uideo ad nostra
opinionem. Tanta enim digressio
fabellas erionit;

**PROBATVR. VOLVNTATIS.
NOBILITAS. RATIONE. MOTI
ONIS. CAPITVLVM. OCTAVV:**

Federicus . . .

ACCEDE HUC iam Octauia
nus & inspice antibi fabu-
las proponamus. Res que-
cumq[ue] ut faciliori modo incipiam
habens ex se principium motio-
nis ut extendamus aliquantu-
lum Rationem ipsius nobilior
est illa que ex se eam non habet.
Nat enim ratione animam quoq[ue]
corporis prestantiorem dicimus:
Quod h[oc] suo ceteris motu illud ali-
eno. Isq[ue] precipue uidetur esse pro-
prius motus. qui ab intra est. Na-
turali uero siue proprio ceteri mo-
tus longe prestantius est: quia uolē-
to aut alieno. Sed uoluntas mo-
uet quidem intellectum et ceteras

vires. At ipsa annulla uia alia mo
ueri dicitur. Vnde ipsa ita se habet
ad intellectum & uites sensitivas
sicuti cor ad omnes motiones na
turales. Vnde et doctoris cuius te
opinionem tenere assertis in prima
secunde partis Questione iugesi
ma quarta Articulo tertio. codis
nomine uoluntatem exponit. Si
cuti igitur cor ad animalis mem
bra: Ita uoluntas sese habet ad a
nimae uires. C'rit itaq; ea ratione
prestabilior. Possit autem etiam
ita arqui: Id quod mouet nobilis
est: a se moto: uoluntas est eiusmodi
respectu intellectus. Vnde & san
ctus Thomas sepe replicat: Ra-

dicem & originem omnis motionis
intoto anime Regno esse a voluntate.
Octavianus. Causa ex qua
est principium motus: non adeo
perfecta est: ut causa finalis: Mo-
uet enim (quis methaphora qua-
dam) finis: eam causam: quam effi-
cientem dicimus. e.g. omnium
causatum nobilissima causa vñ
ut ait philosophus ^{ille Averroes}: si quepiam sci-
entia est de omnibus causis: ea
que de fine tradetur: preelatio
ducatur omnibus. Qz qz igitur
uoluntas est efficiens: omnisq;
ad finem motionis origo: intel-
lectus tamen qui ipsum appre-
hendit finem sub ratione finis

uioluntatem mouet. hec uero mo
tio & otio in e. et eienerositate sup
ior est. **Federicus.** Facendum ce
to est ut finis sit nobilissimus. ast
Ratio nullo pacto est uioluntatis
finis: Neq; ut obiectum qdicit
finis quod ab Aristotele. Neq; ut
operatio ipsa que dicitur finis cui
videlicet est alter finis: Propterea
enim operatio circa finem ē finis
cui: Finis uero & bonum conuer
ti uidentur. Sicut ergo bonum
sic & finis Refertur ad uioluntatem.
Operatio itaq; ipsius uioluntatis
erit finis eius: Cuius operatio
est finis obiectum. Idcirco hec i
dicitur finis cuius suae cui sup

ple est alter finis: Illud uero obiectū
ita est in eo genere finis,^{ut} ulterius nō
sit processus: sed & finis quod sup
ple, non habet ultiorem finem, ap
pellatur. Non ualeat itaq; Intellect^o
apprehendit finem, qui uoluntatē
mouet. Intellectus ergo est finis, aut
uoluntatem mouet. Vcluti non i
ualet. Video cum qui te mouet i
igitur te moueo. Et quis op̄tcat
nos prius intelligere finem q̄ mo
ucamur ab illo, non tamen v̄lo i
pacto ipsa intellectione, sed fine in
tellecto mouemur, nec sub ratioē
qua cognitus est: nisi quia ut pri
us q̄ moueat uoluntatem, sit appre
hensus Ratione opus est;

PROBAT· CONTINVANDO
 FEDERICVS· RATIONE· IM
 PERII· VOLVNTATEM· PR
 STANTIOREM· ESSE· INTEL
 LECTV· CAPITVLVM· NON
 VM:

VI PRETEREA iubē: cui
 precipere. cui imperare
 attribuitur is certo Rex
 est. respectu corum qui sibi subici
 untur. voluntas uero iubet. vnd
 iubere interdum pro uelle ponit
 quia unius potentiae sunt actus
 Idem q. dicimus principem uelle
 quod est precipere aut imperare.
 Auunt enim hoc uult siue precipit
 Princeps. Vnde imperare est actus

uoluntatis. uel ut subtilius dica
mus. est quid fundatum sup^ac^t
tum uoluntatis. ut modus qdam
uolendi. Non est enim omne uelle.
precipere. sed tum solum cū alios
uolumus aut operari. aut coop-
ari. Quod uero iubat intellectua
uoluntas clarum est. Nam cum
sibi gratum est. ipse inquisitioni
rerum Rationumq; uacat. Cum
sibi displicer diuertit eum. conu-
tuq; ad alia. Quod quilibet expi-
tit in se ipso. Experimenta certe
non sunt neganda. Octavianus
Imperare est actus rationis. Neq;
enim potest quis imperare. absq;
quadam intimatione/intimate

uerosive indicate Rationis est
opus. Idq; sanctus doctor uult ut
sit rationis actus. **Federicus.** In
timatio sive denuntiatio accidit
præcipienti. Et enim intimatur
qui cognoscere potest intimatio
nem. At certo neq; iulus. neque
auditus imperium uoluntatis
sive Rationis agnoscunt. Non
enim cadunt impetia cuius sub
cotum obiectis. Neq; enim sunt
color. neque sonus. Imperat tam
enim uoluntas. & ipsi circa sua ob
iecta applicati auoluntate exe
quuntur iussa. Neq; intellectus
semper actu intelligit iussa uo
luntatis que tamen excuitur

actu ueluti cum conuincit nos
induita cogitatione siue con-
templatione principiorum natu-
ralium: Est quoq; huius talis ra-
tio: Cum id speculamur cui nos
uoluntas conuincit. speculari
simul aliud non ualeamus. plura
enim scite: sed unum tantum in-
telligere possumus. Speculando
itaq; ea que uoluntas iubet, non
speculamur cuius uissa. Ast inti-
matio præcedere exequitionem
debet: Pruis igitur deberet in-
tellectus uisus. auditus & hu-
iusti cognoscere uissa q; exc-
qui. Quod absurdum est: ex dictis.
videmus quoq; id in lingue Ruo

lutione

lutione: Quod se penumeto admi-
rari soleo: cum quanta uelocitate
quantaq; uarietate subito exequi-
tur uoluntatis iussa: Nec tamen
ibi ulla est intimatio. Imperare ita
q; non includit ullo pacto intim-
ationem per se: Verum per accidēs
ut includat non inconuenit. Si
forsan: uoluntas imperet uolun-
tati. Id crit insuppositis. Aut saltē
naturis diuersis. Veluti cū deus
aut homo maior: subdito suam
uoluntatem intimat. In una iū
anima absq; denuntiatione uolun-
tati subdite potentie parent: Aut
igitur indicare non competit p-
se imperio: Aut si competit: nullū

utiq; in eodem homine erit im-
petuum cum nulla potentia pte-
ret. Rationem sit intimidationis
capax. Aut certo eiusmodi inti-
matio frustra fit. Que uero fru-
stra fiunt non sunt presenti spe-
culationis. Sanctus itaq; Thomas.
cuius dicta pauci recte pspicunt
qui in plurimis locis uoluntate
Imperare asserit: in Prima secund
partis. Octauia & decima questi-
one solum ponit: ut intimidatio
sit de ratione imperii: dicit tñ
primum mouens ēē uoluntate:
Vnde et si quempiam motū ratio
aliis prebeat: eum primi mouē-
tis uirtute ptebet. Intelligit igit

26
Sanctus doctor. forsitan de imperio
indivisiis hominibus. Sit enim
tale imperium cum intimatioe.
Si quis uero uelit. ut in eodē ho-
mine intellexerit afferre soluat
quę diximus: Octavianus: Nō
omne mouens imperat: Sed uia
mouens ut prīta cum intimati-
one mouens. Intimatio uero Ra-
tionis est opus: Federicus: Neq;
intimans mouet: Neq; omne mo-
tus imperat voluntatem enim
nulla potentia mouet ad actum
ut eam quasi oporteat sequi illū
motum: Et id est Ratione liber-
tatis. Voluntas tamen impando
mouet: & omne impans mouebit

quis non omne mouens iperet.
Intellectus autem mutuat aliquid
agendum esse uoluntati: nec tñ
ex eo mouet: quia primum ada-
gendum mouens est ipa uoluntas
Et uirtute uoluntatis mouet inte-
llectus. ut ait Sanctus Thomas.
Non igitur dabitur circulus: ut
uirtute intellectus moueat uo-
luntas. Tunc enim non esset sta-
tus: nec primum mouens quip-
piam esset. Talis uero potest assi-
gnari ordo: Primo intellectus i-
aliquia fieri posse equaliter a uo-
luntate cognoscit: ut puta Rem
alienam rapere uelle: & proptiā
elatq̄ri: Deinde alterum p̄spicit

uictum: Alterum uero uissim: i
Scitq; patendum ēē legi maiorūq;
statutis. Idq; bonum esse probat i
id uero dicerius: Et hoc est offi
tium intellectus discernerere uid;
unumquodq; Atq; id faceret si i
nulla in homine esset uoluntas.
Cognitis uero his que fieri que
ue agenda sunt. Voluntas libe
elicit amorem erga obiectum
aut odium. aut certo manet
indifferens. Deinde si res est in
sua potestate & cum uelit im
perat hoc est mouet efficaciter
ad actus suos omnes iures: p
concupite rei alsecutione uolū
tatem. Hec uero motio suic im-

peruum nū aliud est q̄ ordo qui
dam potentias a natura prefixus.
Cum enim uoluntas quipiam
uidere efficaciter uult. Oculis
si nullum adsit impedimentū
subito procedit ad opus ui-
dendi: Neq; uisio est actus uo-
luntatis: sed actus naturaliter
aptius sequi uoluntatis actum.
Sic unaqueq; alia potentia impe-
rio humano & potestati subdia-
mouetur a uoluntate hoc est
uolentem(ut ita dicam) uolun-
tate eam optari subito adope-
tandum procedit. Ex his con-
stat illam solam potentiam tu-
bere posse q̄ et uelle. Neq; omne

mouete est imperate. Sed inno
uice uolendo: libete iquitur
ac imperare non potest ab actu
uolendi separari. Vnde si non i
esset uoluntas in homine: Inte
lectus nunquia imperatet sicut ne
uellet quidem: At si uoluntas abs.
Ratione mancat: volendo imp
abit. Voluntatis iquitur libete e
rit: voluntas quia Imperatrix hui
ce. Regnaret: Octavianus: Non
magnifico hoc imperium: Alio
sunt conditiones/ quibus intel
lectus decoratur nobiliores: Fe
dericus Non obstat ut seruus si
aliquid prestantius habeat dento:
At principem sola obvia constituit.

Cui enim nullus parcer: cum tu
dominum appellabis: At nos de
principe disceptamus: Neq; hucus
q; aliud ex te cupio: q; ut uolum
tatem imperiali fulgere dignita
te facias. Sit ratio eius ancilla
etiam si tibi uenustior uideat:
Ego Regine q; q; turpiori me me
libentius conuinciam;

PROBAT. HIC CONTINVAN
DO. FEDERICVS RATIONE.
LIBERTATIS VOLVNTATIS.
MAGNAM PRÆSTANTI
AM CAPITVLVM DECIMV

VNT mihi & alie rationes
pro uoluntate fratet dile
cte. Libertas enim illa de qua

sic quidam ait. Non bene pro to
to libertas uenit ut auro pre
ciolissima res est: cuiusq; excellē
tia quo ad propositum patet. Et
enim libertas facultas quedam
sic aut sic agendi. Alio enim po
tentia ad motionem Retum
excunt ad exercitium. Volun
tas sola nulli ciuiis obiecti
presentia progrederitur ad operan
dum. At certo præstantius est
sua potestate suoq; libito agere
q; aliena motione necessario i
ferri. Libertas etiam id habet i
ut nulli sit ea fretus subiectus.
Ipse uero qui sibi sint subditi ha
beat: Neq; enim is liber est qui

A
alterius sequitur iussa: vnde ille
unus siuis esse dicitur qui lib
est. Q uia uero alterius est: nō ea
R atione liber dici potest. Volun
tas igitur cui uite optimo ī hoc
principatu libertas tribuit: Re
gina huius Imperii sit oportet: i
suis enim nutibus: suis motio
nibus ratio atq; sensus: corporis
q; plurimi motus & sunt & gu
bernantur: Atq; ut breui conclu
dam multa. Quicquid est in no
stra potestate: Id in uoluntatis po
testate est. Vnde primi sensuum
Rationis q; motus non dicunt
in hominis potestate: quia non
auoluntate Imperante proficis

cuntur. neque uoluntatie aut
sponte fit: Q[uod] absque uoluntatis
iuusu ad opus prodit. Q[uod]. autem i
agens liberum siue aproposito i
sit nobilius agente naturali vi
deri potest ex secundo d' auditu
phisico. ubi hec differentia ponit:
In his enim inferioribus solus i
homo libere agit: qui nobilior est
quocunq[ue] agente naturali sic
& finis his que ad ipsum: Nos
uero sumus finis quodam modo
omnium: ut ibidem ait philo
sophus: Octavianus: Libertas vi
detur rationis: non uoluntatē
modus: Aut enim Philosophus po
tentiam rationalem se habere ad

opposita: Potentias q; naturales as-
serit ad unum determinatas: ra-
tioneim solam adduersa & quis
oppositione aduersa ferri posse: Id
uero nil aliud est. q libertatem i-
suorumq; actuum potestatem
habere: Fedeticus: Separetur ab
homine uoluntas: ubi queso re-
manebit libertas? Poterit nem
tellectus presente ac manente
objecto non intelligere: Nullus
liber est qui uelle aut nolle non
habet: Sed intellectus non cedit
aut quispiam alius sensus: Sola
uoluntas uult: sola ioutur & li-
bera: Vnde et Deus ipse. Maioes
q; ut uelint R coantur quia uid-

31

le in nostra est potestate. Nullus uero ut intelligat nisi interdum per accidens rogatur quia non possumus si impediti non sumus non intelligere: nisi si nolumus. Aristoteles autem rationalem potentiam sive intellectuam protota illa anima que rationalis dicitur capit. Anima uero rationalis sola libera est: non tamē Ratione: sed uoluntate: Vnde agens liber sive aptoposito pro ecclē sepe numero accipit: Propositū autem est firma alicuius Rei uolitio: Octauianus: Sanctus & Thomas dicit ut libertas sit in uoluntate subiectuie: sed oꝝ a

Ratione sit effectuue: Id circu-
cnum potest uoluntas libere in-
diuersa ferri: quia intellectus
diuersa apprehendit. Vnde & phi-
dixerunt ut libertas sit facultas
quedam rationis. et uoluntatis:
Fedetricus: Nil dicitur formaliter
tale: nisi per aliquid quod forma-
liter sibi insit: Sed uoluntati in-
libertas: ut proprietas que priam
suo subiecto: Voluntas itaq; uere
& per se erit libera. Veluti quis
animal sensibilitatem effectum
a sole recipiat: tamq; a conproduc-
cente: non tamen sol sed animal
in quo subiectuue est sensibilitas.
sensibile appellatur: Neq; tamq;

37

uidetur rationabile: ut intel-
lectus cum libertatem causet:
Aut enim cum causat ut que-
dam proprietas est: & propria
uoluntatis passio: aut quo ad
usum actualem: Non quidem
primomodo. Quia omnis pro-
pria passio fluit ex propriis pri-
cipiis sui subjecti: Sed diuersa
sunt principia Rationis & uo-
luntatis: diuersae cogitare ex eis
profluunt proprietates: Neque
una passio ex diuabus diffini-
tionibus emanat: Neq; altero
modo quia uti libertate ē uti
actui illo qui libere produci po-
test: nulla autem potentia pro-

ducit actum libere nisi illa: cui
libertas non est: hec uero est uolun-
tas: usus igitur libertatis est pro-
ductio actus uoluntatis: Actus
uero uoluntatis est amor sive o-
dium: At ueluti uoluntas non
intelligit: ita nec intellectus amat:
Si enim non essent actus distincti.
neque potentie distinguerentur sed
distincte sunt potentie: Neque igitur
intellectus amorem: nec uolun-
tas intellectionem producit: Et
tamen ut diximus inter has po-
tentias quidam ordo: Pruis enim
intellectus aliqua remisse saltem
intelligit: Deinde uoluntas deter-
minat eum ad quendam intelligenda

perfecte

perfecte. Quidam uero nullo modo
cogitanda: quedam quoque negli-
git: quedam curat. Et sepissime
compellit. ut falsa teneat pro ue-
ris. Inueniatque Rationes ad ea i-
tuendum interdum uera falsa
efficere contendit: In hisque appa-
ret magna rationis seruitus ma-
ximaque voluntatis libertas: San-
ctus itaque Thomas quando dixit
rationem efficere libertatem: non
quia efficit sed quia procedit in-
tellexit: Neque enim potest quis uti
libertate nisi Ratione aliqua ap-
prehendat: Idque extenso quodam
modo efficere dicimus. ueluti si
quis dicat fantasiam efficere in

tellectionem: quia necessatio pre-
cedere uidet: R atio quoq; et os
sensus uiresq; rationis participes
liberi per participationem dici +
possunt: At sola uoluntas ex se se-
ut talis sit oportet: Cum autem
libertas nil aliud sit: q ad suum
actum celiendum aut produ-
cendum per idq; certas poten-
tias ad operationes suas reduc-
dui n) dominium sive potestas.
Voluntas certo sola huius Regni
nostrri Domina erit: R clique po-
tentie pedissequis putabunt. Neq;
ultra dictas rationes, longe abi-
heresi est: dicere uoluntatem non
esse per se libertam: Adquid qq;

neq; sanctus Thomas: neq; illus
alius queritur: umq; an ratio co-
pelli potest: Sed an uoluntas dicunt
q; omnes eam solam contingent
fieri ad omnia obiecta: Neq; di-
sent ut in hoc illus: Preterq; de t-
sum mo bono: quod quidam di-
cunt: ut necessatio uelit. Hęc
sunt signa: Qz si qua in nobis liber-
tas est: ea sit in uoluntate. Vnd'
Rationibus. experimento: fidei
q; nostrę repugnat: Si quis uolu-
tarium nostrum non esse libertā-
tis: uoluntas itaq; subiicitur
nemini: Atq; his quotum nos do-
minum sumus: Voluntas utiq; est
hominis principium:

Octavianus: Compellor his iam
adherere: Sed cur dicimus inter-
dum arbitrium nos habere libere-
cum arbitriari sicut & opinari aut
iudicare sit rationis actus: Fede-
ticus: Humanum iudicium siue
arbitrium liberum est et ut p̄
cedit uoluntatem. & ut sequitur
candem: Data enim ab intellectu
sententia hoc quidem esse melius:
id uero deterius. Voluntas libera
est ad prosequendum deterius: atq.
ad non uolendum melius: aut
certo ad standum indifferenter:
Vnde Medeiam illam sexto libro
metamorphoseos Ouidius intro-
ducit sic dicentem. video mea bra

proboq. deterriora sequor. preclara
certo ueraq; sententia: Libetum
itaq; est nostrum arbitrium: quia
ueluti scire ita et iudicare bonū:
non facit nos esse bonos: sed id
acceptare & uelle. Libetum itaq;
arbitrium: est libera iudicij elet
tio siue acceptatio. Est quoq; arbi
trium ut sequitur uoluntatē
liberum iudicamus enim uel
id saltē possumus prout vo
lūmis. Qualem enim quisq;
uoluntatem habet: talia et dicit:
cogitat. & operatur: Atq; hoc est
id quod ecclesiastici quintode
cimo dicitur. Ab initio fecit de^o
hominem & dimisit cum īma

nu consilii sui: Id est dimisit ei
potestatem et libertatem sequi.
aut fugere consilium siue Ra-
tionis arbitrium. vnde & sub-
dit. Apposuitibi aquam et ignē
hoc est uarias R ationes contra-
ciasq: Ad quod uoluetis appo-
ne manum tuam: hoc ē quam
tibi placet sponte sequatis sentē-
tiā: Octawan⁹ Optimc id qdē
PROBATVR. HIC VOLVNTA-
TEM. ET HOMINI. ET TOTI
MUNDI ESSE. ORBI. SCIENTIAQ.
DEI. CAVSAM. PROPRIE. RER^z
NON ESSE. CAPLM XI^{um}.-

Federicus :-

IC quoq; atquere possum.
In toto vniuerso summus
primusq; Rex Deus ipse est. Isq;
gubernat omnia: Quia uero i
potentia nisi uoluntate? Quicun
q; enim uoluit fecit. Neq; ullus
sue uoluntati resistere potest. Si
curi autem se habet in magno. sic
profacto & in microcosmo. Im
perabit itaq; uoluntateq; cunctis
potentiis subiectis dominabit
anima: Quo enim primus pē
Rex eo et qui sub sunt (si pditi
sint) inferiotibus presunt. Ipse
uero cuncta disponit. Sibi. N.
dicitur. Domine in voluntate
tua. iuniversa sunt posita. Est q;

omnium Theologorum sententia
Prima in totius creaturæ diuinâ;
uoluntatem esse regulam. Est q,
deo intellectus. At uoluntate i
princeps uocatur: Cur iquit hō
ratione dominabitur; Octavi
anus: Dicimus deum omnia i
sapientia fecisse: Atq, scientiam
dei rerum causam: etiam peri
patetici cum nostris tenet The
ologis: Quo uero est causa: eo &
prima causa. eo profecto & om
nibus p̄ficit. At qui scientia &
sapientia ipsa: ad intellectum
spectant: Federicus Scire ip̄;
acutissime vir efficere quid po
terit. Aut enim R̄es fit anteq

sciatur: et sic postterius non eru
prioris causa: aut dicis: ut postq
scuierit efficiat. Sed id non ui
detur. Posita enim naturali cā
ponitur & effectus. Scire uō
cum non sit liberum: etat na
turale agens. Scita autem sūt
ab æterno: temporaliter autē
causata omnia: Si quis uero di
cat: Posita scientia: creaturas
quoq, Positas fuisse ab eterno:
Veluti posita luce ponitur Ra
dius. Data circumferentia da
tur et centrum. Id primo erro
neum fideiq, contrarium pat;
Deinde non deficit. Ratio sciē
tiam dei causam rerum esse

non ualeat: Et enim scientia ë
omnis alicuius de quo piam. Id
autem cuius quipiam est: atq,
id de quo aliquid est. prius opo
tet finallo: At scientia dei de quo
dam scitu apto est. Scibile aut
aliquo saltem signo scientiam
precedit. Nil uero quovis mō
posteriorius: Prioris causa èe pōt.
Creaturæ ut patet scibiles si int
nulla itaq, scientia effici ualeat:
Octavianus: Quo pacto se ha
bent creaturæ ad scientiam dī.
Effitunt nce ne illam: Ex co
gnito enim & cognoscente ei
gnituit notitia; Fedeticus:-
Scibilia trifariam distingui pos

sunt. Sunt enim quedam que
mouent nec tamen terminat
scientiam: hoc est mouent ad
intelligendum: nec tamen per
eiusmodi motionem ipsa moue-
tia intelliguntur. Terminate. N.
scientiam: nil aliud estq; sciti.
Eiusmodi uero est ipsa intelli-
bilis species: que mouet intelle-
ctum: non quidem pro se: Sed
pro te quapiam extra: Atq; ima-
go Cæsaris. In cæstis notitiam
ducit. Quaedam uero terminat:
nec tamen mouent: ut cū aliq;
de prima materia coctetisq; a
sensu temotis speculum: In-
tellicimus enim illa: nec tamen

inouent nos adintelligendum
ipsa. Quedam uero & mouent
et terminant ut obiecta exteri
ores sensus. Mouet enim color
uisum. visionemq. terminat i.
Creature certo scientiam di ter
minant. Intelliguntur enim a
deo. nec tamen ex ipsis mouenti
bus diuina profluit scientia. Et
scientia enim diuina ex duodeci
mo libro metaphysice. proseq.
ac pro omnibus diuinum Intel
lectum mouet: eo genere moti
onis. quicun comprehendere ne
quimus. Scientia igitur di ter
causa non quia efficiat: sed qa
ante omnem carum actum est

dici solet. Q[uod] uicunq[ue], enim necel-
larior precedunt: cause extenso
nomine dici possunt. At proprio
modo quo causa influit efficaciq[ue],
scientia causa uocari non potest.
Voluntas igitur est omnium te-
tium motionumq[ue], prima causa
In hominē quoq[ue], animaliū hu-
manarumq[ue], virtutis: Voluntas
igitur & orbi: uoluntas et hōi
dominat̄ dicenda: Ip̄a itaq[ue] ut in-
perium obtineat opus est: Octa-
uianus: Maxime sunt h̄e qui
bus compellor Rationes;
Q HOMO MAGIS DISTET
ABELVIS VOLVNTATE Q̄
INTELLECTV VOLVNTASQ[ue]

EA·RATIONE·SIT·PRÆSTU
ANTIOR·CAPITVLV·XII^U

: Federicus :

IXERAS dui est : quo ho
mo Belius prestat magis
eo et nobilior sit . hoc dato : Ap
ponam idesse non intellectum
sed uoluntatem : voluntate namq;
minus conuenit cum eis q; Ra
tione . Omne enim animal co
gnoscit : Cognitio quoq; genus
est ad rationis sensusq; notitia
Intellectus igitur cum sensu sib
eodem genere cadit : Vocantur
enim omnes potentie apprehen
sive : Suntq; cuncte nativales
causæ : At sola uoluntas ab eis

40
quouis eis comuni genere distri-
Sola q; econtra diuiditur. Vocat
q; agens a proposito siue liberum:
Vnde ita quoq; atque possumus.
Ca que sub uno diuisionis cadit
mēbro magis conueniunt int̄-
se se: q; cum quouis alterius mē-
bro diuisi: Magis enim sensibile
cum altero quouis sensibili co-
uenit: q; cum insensibili quo
cunq;. Sed ex secundo de audi-
tu phisico. Agens bifaciam par-
titur. In Naturale: & liberum.
Sola uero voluntas ex se libeta
est. Ratio non magis q; uisus:
homo utaq; per intellectum agit
natura, sicut & per sensū. Sola

uoluntate tanq; libero agente
abeluis potissimum distat: Q. uo
uero magis distat eo magis est
homo: Maxime igitur id erit
nobile: quo maxime a uilioribus
remouetur. Voluntas itaq; cū i
maxime homo uideatur: presta
bilissimum quid in homine sit
facendum est: Octavianus: A
ristoteles plexusq; in locis mentē
ait maxime hominem esse: ea
q; de te: et nobilissimum corū:
que in nobis sunt. Non enim
ethicorum ita ait. Est enim i
boni iuti bonum agere: ex sui
ipius oratia. Mentiſ enim cā/
que qdem unusquisq; ē uider

41

Decimo quoq;. Q. uod enim est
natura cuiq; Proprium: id op-
timum cuiq; & iocundissimū
est: Et homini igitur ea uita:
que ab ipsa proficiunt mēte.
Siquidem: maxime hoc est hō;
Fedelicis: Menter philosoph⁹
totam intellectuam animam
uocat cuius he sunt dux potē-
tie. voluntas & R atio. vnde
quia mens pro ratione spissi-
me capitur: se non ita capere
ostendit decimo libro inqens.
¶ si felicitas operatio est pro-
flitans per uitutem: Concen-
taneum est R ationi ut sit ea
operatio que per optimam pro-

ficisciatur hoc autem cuius erit
profecto quod est prestabilissimū;
atq; optimum: Siue iquitur mēs
sit hoc siue aliquid aliud quod
quidem natura dominari ui
detur ac impetrare: At uolūtas
est illa quę precipit: natura q;
dominatur: Indistincte itaq;
& absq; delectu: utramq; poten
tiam mentis uocabulo comp
hendit: De sapientie certo com
templationisq; Ratione ac ge
nerositate post hac dicemus:
Octavianus: Voluntas quā
appetitus quidam dici soleritq;
aliis quoq; cunctis in ē rebūse
Cū iquitur uoluntat appetitus

472
Genus. Est namq; uoluntas cuius
animes quae intelligit appetitus.
At qui lapidibus quoq;: Brutis:
unicuiq; etiam naturae appeti-
tus alicuius inest;

QVID SIT VOLVNTAS ET
QUALITER AB APPETITU
DIFERT CAPITVLVM TER
CIVMDECIMVM: Fedelicus:-

NIMA Octavianae qua.
deo infidente: habem⁹
ueluti & quemvis alia naturai:
appetitum illum naturalem
qui omnem consequitur tem.
obtinet: Estq; ille appetitus: a
vis quedam suie inclinatio i
nature ad omnem sui perfecti-

onem: hoc appetitu omnem per
fectionem intellectui possibile.
Similiter et uoluntati expeti-
mus. Eo ipso anima tamq; suo
perfectibili semper uiri copi
cupid. Isto appetitu paucus di-
cebat. nolumus expoliari. sed
superuestiri. hoc appetitu ne-
cessario fuit: ducimur: a-
gimur: hic est ille de quo san-
ctus Thomas ait: Voluntas i-
ut natura necessario fertur
in ultimum finem: sive in su-
mum bonum: Vocat enim t
comuni modo omnem appe-
titum uoluntatem: Sunt enim
in uulgi ambiuia: hec nota.

in uoluntate

involuta: atq; confusa: Ast ita
hec uoluntas de qua disputam?
nulla in conditione cum appre-
titu dicto conuenit: Neq; N.
est naturalis potentia: neq; in
clinatio quedam: nisi forsan i
mediante actu quem libere e-
licit: Imperando & ubendo i
clinet: Estq; quo desyderamus
frecuenter opposita illi appetitui:
voluntate enim liberta nō ap-
petitu naturali dicebat Paulus?
Cupio dissolu et esse cum chri-
sto: & ut breui congeram plu-
riuma hac sit omnis electio i
hac enim Martires illi subde-
bant se doloribus et neci hac i

uiti fortes adfiscunt sibi potius
mortem: q̄ tu it p̄m degere iu-
tam. Vnde uoluntas n̄l ali-
ud est q̄ vis quedam anime
ad eo in nobis create qua liberi-
operationum q̄ nostratum do-
mini sumus: At coetere R̄ es
ueluti nec libertatem sic ne-
hanc quidem: qua quis libet ē
habent potentiam. neq; itaq; uo-
luntatem. Vnde que uolumus
non proptie appetere dici debe-
mus: cum appetere vim quan-
dam qua ducimur necessatio i
designet: Sutq; ea ip̄a inclinatio
innata: Neq; est ulla cuius opera-
tio: Sed noctissimi uiti uulgi

consentientes. velle beluas et i
reliquas res insensibiles sepe di
cunt: Sunilitet et hominem
uoluntate appetere: Sed homo
desiderare uel forsitan cupere q
uoluntate dici potest appetere
solum illa inclinatione qua i
petit id quod sibi est natura p
fectum dicendus ē: veluti qta
ue centrum: leue circumferen
tiam: Appetitus itaq omnis sub
eodem genete cum potentias i
apprehensiuis cadit: Sunt enim
natura agentia: voluntas una
ex altera parte manet: Agensq
liberum uocatur: habetq quā
dam pertinuem cum appetitu

concordiam. Sed intellectus et
cum appetitu maiorem uidet
habere conuenientiam ex quo
una cum ipso libero agenti con-
duuditur. Maxime igitur eo
erit homo nobilis quo minus
cum brutis conuenit. dictum
est autem id esse voluntatem:
Octavianus: Hec sunt forcilli
ma. Pulcherrimeq; argumenta.
que mentem meam maximor
afficiunt ueritatis gaudio;
RATIONE. COMISSIONIS
ET MERITI. HIC PATET. VO
LUNTATATIS. PRESTAN
TIA. ET QVOMODO. VOLVN
TAS. NON. SUBLICITVR IN

TELLECTVI · CAPITVLVM
QVARTVM DECIMVM · Fede-
licus :

IDEAMVS diligenter i-
cuncta. Is certo cui de-
us. Cui natura. Cui Rex. aut
res publica ceteros comittit: i
superior his qui sibi comittun-
uit sit oportet. Q uis uero i^g
rat deum ipm omnes uires i
alias comisiss^e uoluntati? Om-
nia enim consilia. omnis per-
suasio. omne preceptum vo-
luntati fit. Quis enim est. qui
unq dixerit oculo non inspi-
as. aut manu non rapias. aut
intellectui coites hoc. illud uō

minime. Quid enim respon-
derem præterquam ut Sanctissimi
Anselmi utar sententia: Domi-
nam habemus huic sumus co-
muli: Regina est. nisi ipsa mo-
ueat: nisi libeat nil possumus.
Vnde et Deus ita precepit: dili-
ges dominum deum tuum: ex-
toto corde: extota mente: ex-
omnibus uitibus tuis: volun-
tati dicitur. Honora patrem
tuum. & matrem: Sibi dicitur
non occides: Non mechaberis.
Mens igitur et omnes vires
comusse sunt voluntatis nu-
tibus. Cuius uero nutus dei i
maiorumque nutibus obtempe-

46

rare debent. Inueni itaq; uolun
tatem subiici uoluntati. At uolū
tatem non uoluntati si bdi aut
subesse est impossibile. Potest quis
piam etiam ita acuere: Cā potē
tia quia metetur homo: aut de me
etetur est aliis superior: Sed certo
id uoluntate sit: Nullus enim i
nolens aut peccat: aut metetur.
Solaq; voluntas peccare & mete
ri potest: At nulla ceteratum vi
tium absq; uoluntate. Vnde nec
laude aut probro: in his qua*e*
p̄cetet nostram fiunt uolūtatem
afficitur: nisi interdum forsitan
per accidens. Ut cum nolentes i
qui p̄piam efficimus: cui^o causam

uolumus: aut nolle poteramus.
Veluti is qui ebrius quæpiam
percutit: Nolens quidem id agit:
sed uoluit: aut certo non potuit i
nolle: tantum uni sumere. Vo
luntas igitur est omnium mo
tionium nostratum Regina: Oc
tauianus Attuletam nū est vo
luntatem subiici Rationi atq; i
obedire. Quia doctore etiam sub
limi teste. Intellectu dirigit' vo
luntas: eiq; conformatur ipsa i
Vnde et regulat eam atq; ordīat:
neq; ut dixi. Schola subtilis huic
opinioni aduersatur: dixisti tam
paulo ante: uoluntatem nullo pac
to subiici posse cuiquam n̄ forsan

uoluntati: Fedeticus: Dixi qui-
dem: atq; id recte: Est uero uolun-
tas: que superiorē ignorat: ut
illa quaē dei: Est & alia quae illi
parere debet: ut nolita! At q; illa q;
Angelorum: Intellectui neq; pma:
neq; sequentium ulla subiicitur
At rationi dicitur subdi uoluntas.
Sed bifatiā ratiō summi potest.
Pro ipa vi ratiocinandi: Aut pro
eis ipsis rebus de quibus Rati-
cinamur. Cum enim dicimus
proximo non ēē inferendān ca-
lumniān Id ita persuademus:
Nil diuine legi aut uoluntati
contrarium fieri debet: omnem
uero calumniān contrariā esse.

sue uoluntati. Nulla itaq; facie-
da est proximo calumnia: Bona
utiq; Ratio talis dici solet: Et hu-
ic rationi voluntas humana pa-
rete debet: hsc uero ratio non
est intellectus ipse: Sed diuina
uoluntas. Intellectus itaq; aono-
scit q; humana uoluntas subē
debet diuine: Idq; scire ad ipsū
attinet. Est itaq; maximum id
Sophisma intellectus scit uolu-
tatem hanc subiici debet: atq;
conformati p̄ime uoluntati:
Igitur uoluntas hec subiicitur
intellectui: atq; conformatur:
Veluti si dicetem: scio te subiici
Regi. Igitur mihi subdē: neniq;

ipse intellectus est vis quedam
qua solum intelligimus: In quo
igitur sibi conformati uoluntas
poterit? An fortam ut intelligat?
Sed id fieri nequit. Cum itaq;
doctor sublimis dicit ut intelle-
ctui conformetur: ab eoq; dicti
oatur uoluntas: id ita intellige-
dum: ut conformetur ei cui ta-
tio agnoscit debere conformari:
Eodem modo ut Regulati uelit:
Regi: atq; ordinati Ad illa uolu-
tate: Quae est prima omnium
continuentium Regula: Neq;
ratio edicit hoc ē iubet: ut sic faci-
at: sed solum uolentibus nobis
quod uerum est scire: ipse intel-

lectus dicit atq; agnoscit se ita
uidere: Dirigit itaq; hoc est cum
quid uolendum sit querimus?
Id uolendum ostendit: ex eo q;
uel diuina uoluntate uel Maio-
rum statuto ita decretum sit: t
Est itaq; non princeps huius Re-
gni Intellectus. sed speculator q;
dam: qui Imperatori exercitus
quid amici: quid ue hostes mo-
liantur insinuat: Atq; nuntius
quidam voluntatis dici potest.
Vnde illorum uoluntas qui no-
lunt: ut sciat quid faciendum
petuerfa est. Q. ui uero cupiunt:
eorum bona est atq; optima uolu-
tas: non quia conformatur intel-

49

lectui sed quia ei cui ipse nouit
conformandum esse. Cain obtē
& Satyrus ille obuertat eos ipos
homines qui suam voluntatem
Majorum deorumq; uoluntati
subiicere non curabant. Ita Inq
ens. Hoc uolo. Sic uideo. sitq; pro
Ratione uoluntas. Id est habent
suam uoluntatem pro Prima ca
tione. Primaq; R ecula. Quod p
phanum esse liquet. Vnde et Thx
ologī post multociens replicatā
questiōnem cur aliquid sit. hāc
ultimam ponunt rationem. Qa
deo placuit. Aut quia sic ipse uo
luit. hanc R ationem alia qua
uis ratione careret aiunt. Hec i

utraq; ut ex multis concludam: ē
illa ratio: cui uoluntas confon-
mati cui patetē debet: Neq; ullis
tante cruditatis erit: qui secus
uel cogitare poterit: nisi praeue
uoluntatis ducatur affectus: que-
si hoc uiberet prauia utiq; esset
quia nollet intelligi. Id quod bo-
num est nosse. Quia re intellectus
uoluntati inficiuit: At vo-
luntati solum uoluntas infici-
re ualebit: Octavianus: Sum
mopere oblector. tam pulchram
tationis distinctionem: Hei q;
plutimi distinguendi impeti-
na vilissimo quoquo capiun-
tur agumento;

5

EX PARTE · GRATIAE · SPEI ·
ET · CARITATIS · VOLVNTATIS
PROBATVR · DIGNITAS · CA-
PITVLVM · QVI NTVM DECI-
MV M : Federicus :

RATIA dei que Aposto-
lo teste est uita æterna:
Absq; cuius suffragio non suffici-
mus quicq; uel cogitate: Quia
sola lucis ætetne filii ab his q;
Tenebratum sunt discernuntur
præclatissima quedam R es est:
At ipsa si in aliqua animæ potē-
tia ponitur in uoluntate pro-
fecto ut ponatur at buttantur
omnes · Neq; hic discutendum
est: an essentiam animæ siue ·

potentiam perficiat. Ostensum
enim apertisq; extat: nam non
posse nisi mediante potentia v-
niri anime. Fa uero potentia &
uoluntas. Sed in presenti id sat
est nobis: Qz illi quoq; qui ponu-
nt nam in anime essentia: si po-
netent nam in qua piam poten-
tia: In uoluntate utiq; ponerent.
Fuit enim quidam qui sic egit.
Vetrum fuit qui nam in ratioe
poneret nemo dignissima uicto-
res in excellentissima est pone-
da potentia: hec autem est vo-
luntas ipa. Tis deniq; theologi
precipuas ponunt uirtutes. Fi-
dem. Spem: caritatem: Suntq;

omnes

1

omnes fere uoluntatis: De spe i
atq; caritate id constat. At fides
absq; uoluntate ad actum suū
non proceditur. Cum enim ut
aut Apostolus sit substantia spe
randardum. & crux: argumentū
non apparentium: Speranda vō
credere & argumentis non appa
rentibus moueri: ipsi Rationi ex
se se impossibile est: Sunt enim i
intellectui cuiusmodi neutra: sed
id quod neutrum appetet: Id est
neq; uerum: neq; falsum: mente
quoq; neutrā reddit neq; ad
nullam flectit patrem: Enim uero
propter spem que promittitur
imperat intellectui voluntas

ut ei parti se se coniungat : que
atam magna pollicente dicitur
ēē uera . Constat igitur nos nil
credere posse nisi applicemur
īmo quasi vi ducamur ab ipsa
cui premia promittunt ut
luntate . Credimus enim plena
q. : quorum oppositā magis mē
tem mouent : Qd̄ sine uolunta
tis magno conatu fieri nō pōt .
Vnde et Saluator exprobauit
incredulitatem Apostolorū &
dutitiam cordis hoc est uolun
tatis . Et cunctibus in causa
Ostulti ait & tardi corde ad cre
dendum : Sed in sancta scriptura
cordis nomine uoluntas intel

ligitur. Fidei igitur actus a uoluntatis uisu magna in parte dependet. Ex his constat & subiectio ipsa rationis et dependencia: Quibus uoluntas redditur sublimior. Enim uero quid de caritate ipsa que a quibusdam deus ipse: Ab omnibus uero Maximum donum dei dici solet dicendum? Non ne hoc ipso dono excellentissimo moueri debemus in uoluntatis prestatiam? Non ne ipsa est forma & radix omnium virtutum? Fidesq; absq; ea informis ac omnis alia virtus dici consuevit: Ab sursum certo atq; prophanum

est ut quis dicat fidem nobilitatem
esse caritate hic habita: vice enim
caritas est forma fidei & radix
omnium iustitiae: vice utique
caritatem preponit Apostolus in
fidei omnibusque rebus cum ait.
et si distribuero omnes facultates
meas in cibos pauperum: Atque &
si tradidero corpus meum ita ut
ardeam: caritatem autem non
habuero nihil sum: Loquitur igitur
etiam de caritate presenti: hec n.
que dicit fieri non possunt nisi
hac in qua sumus iusta. Non lon
ge itaque ab heretico distabit: Qui
fidem caritati preponere uolue
rit. Et quia res admodum trita

23

est. Sufficiat: Octau? habit?
igitur uoluntatis ipsa caritas i
nobilissima preciosissima res ui
detur. omniq; Sapientia prestat
tior. Ait enim Apostolus. Et si
habuero omnem scientiam. &
nouetum mysteria omnia: fidei
q; non sine uoluntate est. Spes
deniq; in ipsa est. Quid testat
nisi ut iam me uinci his rati
onibus ostendam: Etiam huius
ce opinionis antea. Sed iam his
argumentis fortius (ueluti bos
lassus) fingam pedem. Verum
si quis ita arqueret. Lumen glo
rie (que est cognitio clara) no
bilius est: quamvis caritate suae.

vię: siue patria: Perfectius qui
ppe est id: quod non compatit
secum ullam imperfectionem: et
eo quod compatitur. At caritas
comunis est viatoci subiecto
innumeris miseriis. Et illi qui
beatus iam est: cuiq; nulla mi-
seria iungitur: lumen gloriae
non potest cuiq; calamitati ad
iungi ob otandem sui perfectio-
nem: Federicus: Doctor is que
subtilem uocitamus ita: Octa-
wanus: Ipse profecto dicerem:
Delectum ponendo interlum
glorie: & lumen nil addendo:
lumen quippe siue cognitio et
dei compatitur plutimas cala-

mitates. Sed glorie cognitio non
potest: Ita neque caritas glorie: si
bene caritas in christo tamen
uiatore: et uisio & caritas non
sine calamitate erat: Federicus:
Adde quod Stephanus morti subiec-
tus uidet Iesum ad extorris pa-
ttis: Et Paulus captus est usque
ad terrarium coelum: Et diuinus
ille hieronymus testatur in octo
maximas poenas. Sanctissimam
Trinitatem se tandem uidiisse a-
pettius: Octavianus: Minor
doctotum posse uideti deum absq;
ulla Beatitudine astutus: velu-
ti cruciatui aeterno mancipan-
di In die forsitan iudicii contem-

plabuntur. Neq; puto aliquid i
super uacance addam eiusdem
tationis esse partie caritatem &
vie: Sed ueluti coonitio alio mo
uente separatur. Ab illa que pro
pria uirtute obiecti habetur &
cognoscitur non in genere quodā.
sed propria sub ratione: Ita et a
lia erit uoluntatis operatio erga
obiectum ipsum p̄n̄s uoluntatē
q; sub propria R atione mouens.
Sed de hoc alias;

**OSTENDITVR HIC NIL BO
NI NIL QVE PRAECLARI ES
SE IN REBUS SI NVSQVAM
VLLA SIT VOLVNTAS CAPIT
VLVM XVI^{um}. Federicus:**

RVDES quidam. et Iona
ui homines p̄teclare vir
octauiane. Frater q̄ dulcissime
qui ex se se ad nullam protius rē
apti sunt: Aliorum solum dictis
et sententiis mouentur: At non
quidem dicta sed rationem di
centis inspicere solertioris pro
fecto est hominis: Incis itaq; ipsi
Rebus quarum scientia habet: i
potest nullius nos frangat Immo
ne Platonis quidem autoritas.
Quo itaq; dicens mouatur: id +
an iute recto moueat semper i
spectandum est: Sunt nāq; quos
minima quequā catiuncula i
mouet: Qui araneas ut ita dix

etim telis capiuntur atq; illigā
tut. Ast illi qui animo alto sete
noq; existunt. atq; forti. notūt
illa que cumpli: que ue ligare ua
lent. Veritas itaq; semper in amo
re p̄fstat. Vide quid afferre tem
ptabo. Voluntatis obiectum q̄
uis idem (cum Ioanne subtili i
sentio) sit quod & intellectus. ve
rumq; ipsum atq; Bonum Re
spectus quosdam esse entiū ad
intellectum atq; uoluntatem pu
tem. Res enim quelibet et intell
ligi potest: & amari. Veritas. N.
nil aliud est. preterq; similitudo
sue conformatio intellectus ad
rem. Omne itaq; quod est: veru;

dicti solet: quia sicuti sunt ita &
intelligi possunt. Sic et omnia t
bona sunt quia amabilia uniu
sa. Refertur iudit ut ad amantem
amabile: sicuti cognoscibile ad
cognoscentem. Cūm uero pona
tur nullam esse vim quæ ama
te possit: nulla erit utiq; Rei
cuiuspiam ad uoluntatem Re
latio. Ad id enim quod nullo i
pacto est: nulla fit unq; rellatio
realis. Nul. itaq; amabile tem
neat. Cntia uero sunt & uera.
Atq; omnes uites et potentiæ illa
quæ amat dempta: Quæto tum
exte sit nec ne quicq; perfectu
aut preclarum in rebus. Si q; id

affirmatus: affirmabis & bonū
ce.^{ss} . Diximus autem id non esse:
Omne enim perfectum omneq;
prestans ac preclarum bonum i
quoddam est: Neq; fieri potest ul
la comparatio in nobilitate. nisi
tatione bonitatis. Omne enim
nobile bonum: & omne idcirco
nobilius. quia melius. Si uero
id neoaris: Fiet quod exquo:
dempta enim Rebus bonitate:
Admititur omnis nobilitas & pre
stantia aut perfectio: Quotsum
hec? Ut agnoscamus intellectū
ipsum: non modo nobiliore non
esse uoluntate: sed omnem que
cunq; sit illa prestantiam suscipe:

ex relatione ad uoluntatem: Neq;
testis abest Aristoteles qui cum
quippiam preferre conat alteri:
ea ut plurimum utitur ratione
quia hoc magis amabile & expe
tibile est: Ac si diceret Quo quep
piam res experibilior: eo nobili
or: Igitur que nihil expetibilitat:
nihil profecto generositatis habet:
Neq; prouerbium id est omnino
expers ueritatis quo dicimus:
Non ea que sunt sed ea que placet
pulchra et bona esse. Est ictio id
dictum de inordinato amore. In
uitur autem per hoc ut omne
tantum sit pulchrum & prestatas
quantum est bonum ac experibile

Vnde uoluntas maxime est ho
mo: Quicquid enim ad nos re
ferimus id & ad uoluntatem
referitur: atq; econtra. Omnis i
enim ars: omnis scientia atq;
doctrina hominem perficit ex
eod bona est: Et instantum que
ritur: in quantum bona est: &
eo ipso expetitur atq; amatitur:
Sola iout ut uoluntas est illa cu
ius Respectu cuncte coetere po
tentie & nobiles: & prestantio
tes ad inuicem dici possunt: Cu
ius uero respectu nobilis quis
piam est: is simpliciter eiusmo
di sit oportet: Octavianus: Om
nium Principū decus: omnīū

certo et sapientum gloria Inuictae
re Federice. Vnde hec tanta sci-
entie clatitas (Proh Rector obis)
humano Ingenio. demonstra-
sti profecto omnibus seculis h-
nouo uicto q, atq;umento uolū-
tatis celsitudinem. Quis enim
huic tam aperte tamq, lucide
rationi non submitte cervui-
cem. Nil enim utiq, amabile:
nisi quod bonum. Nil nobile a-
uit eorum: nisi quia melius
& amabilius. At omnia hec ad
uoluntatem referuntur. Ex his
id recte quidem perspicio cur
una queque potentia sit nobis:
ea quippe de re qa uoluntati

deteruit. Idq; aut mediate. aut
immediate: Cur præterea una sit i
nobilior altera vt uisus auditu:
Quia magis uoluntati grata. vñ
et philosophus ipse in prologe
Metaphysice nobilitatem cuius
extollit eo quod ipsum uidere Ma
xime expetimus. Sic deniq; i
contemplationem ipsam efficit
ex eo q; eam per se ac propter se
animamus. vt ait decimo libro
~~Magnorum~~ mortalium: Sed id
unum quod multo tempore du
bitauit: ut discussiā inis cu~~pos~~
Posit nec ne uoluntas fieri ibi
quid visu apprehensum autq;
piam alio sensu an solum in ea

ſ
fertur

fertur qua R atio quopia mo do prenouit;

QVOLVNTAS · OPERARI · PO TEST · CIRCA · QVODCVNQ; SINGVLARE · QVOMODO C VNQVE · DICATVR · COGNITVM · CAPITVLVM · DECIMVM SEPTIMV: Fedeticus:—

RDVA EST ista questio: neq; iuuat multum hu ic precedenti considerationi · Quic tamen experimut in primis af fetam · Videmus quippe nos Amate ueroq; actu uoluntat ferri in quodcunq; singulare · Cnum uero aiunt comunitet sensum tantum esse singularium · Q qdē

si ita sit experimur q. erga ea ipa
uoluntatis libetum actum. Ut
eliciat suum actum erga obiec-
tum singularē: Quod non est in
ipso intellectu opotiebit: Octauia-
nus: Dicent forsan eam esse
concupisibilēm potentiam quae
insensitua est: Federicus: Qui
cunq; inspexit mulierem ad co-
cupisendum eam ait: ueritas
iam mechatus est eam in corde
suo: Cordis uero nomine uer-
tas accipit ut Neq; ullus actus
humanus: nisi uoluntatis actus
iungatur cuiq; culpe aut vitii
perio obnoxius dicitur: Mech-
atur igitur homo in corde suo hac

singularem mulierem: non cam
que in comuni. Vnde & Amor
noster circa singulatia maois u
satut: q' cura abstracta sed hęc
sunt insensu. Precepit ut pte
rea ut diligamus proximum &
fratrem quem uidemus: Et ita
singularem: Circa singulatia iō
fit uoluntatis operatio: Octauii
anus: Aucti ut quadam flexa
linea id fiat. Cognoscit enim co
modo intellectus singulatia &
ita et uoluntas amare potest::
Federicus: Nolunt hi ut sub ta
tione qua singulare quicq' no
scat intellectus. At uoluntas po
tius est huius finis q' finis: &

cligit non media sed hec media:
Neq; video que sit ibi flexio: Ami-
citia quoq; est huius ad hunc: No
quidem amicus quisq; dicitur i
hominis incomuni: sed huius
hominis primum: Dein hominis.
atq; animalis: Idq; patet ex omni
bus que amorem ipsum sequunt.
Fit enim vno horum hominū
& mutuus amor inter istos est:
Octavianus: Quis igitur ordo
daretur potentiatum: Fedeticus:
Voluntas nullam ut omnes aiunt
suscepit in se qua moueatut specie:
Sed in omnem rem quoq; modo
precognitam fertur. Ecce enim i
Animaduerte. Si quicq; remisse

56

uidemus: Imperat uoluntas ut
clarius inspiciat oculus aut ut
omnino desistat: Similiter de a-
liis potentiss tam appetitiis q̄
apprehensivis. Voluntas igitur ē
omni cognitioni immediata: S;
ipse potentiae sunt uatio modo
in cognitione duces: Omne iō
quocunq; sensu apprehensum: &
cognitum presens est sufficien-
tissime uoluntati: Et ergo illud
potest uoluntas elicere amoris i-
actum: Quando enim visus hāc
pulchritudine alspicit picturam. &
uidet eam: Quero an homo cā-
videat: Dices quidem ut ea sit
operatio hominis: Cū iō homo

potest cum di-
liger quoquo
modo cognita.

qui hanc picturam agnoscit non
poterit erga eam elicere animo
ex quo sequitur voluptas: Unde
quis homo non possit amare
incognitum? Neque ullam rationem
hunc experimento evidentissi-
mo obstat consipitio: Omnes i-
enim sunt hominis potentiae:
Quid itaque facit homini ut non
possit id quod uidet uelle: Omnes
itaque potentiae cognitiones ad id
ordinatae sunt: ut obiecta faciat
uoluntati presentia: Et ita sue
securitatis lugo cuncte sunt sub-
missa Alterum igitur duorum
sit oportet: Aut quod uoluntas per
quamlibet cognitionem possit

exire ad actum erga cognitum:
Alio certe: ut omnium singula
tium sit intellectus apprehen-
siuus: si uoluntas non possit n
que sunt pre intellecta diligere.
Atq; ita intellectus dificit et a sen-
su non quia non sit singularis.
Sed quia est ultra hec etiam vi
uet salutem suam communium. Co-
sentaneum quoq; esset rationi:
ut intellectus possit omnia que
vires inferiores ibis q; addat Atq;
ut anima illa que immortalis e
st. Concat virtutes omnes qd am
erit inentiore modo anime illi
que sentit: Neq; ex eo ulla seque
retur imperfectio ut quidam

opinantur propter quandā ma-
terialitatem: Deus enim atq; oī
a materiae abstracte substantiæ
Singula notunt. At ut hec prete-
team mihi alterum sat est ut i-
uel intellectus sit omnium ut
saltem ut uoluntas in omnino t-
ferri ualeat cognitum. Quoru-
altem sit omnino demonstra-
ti ad unquem pot: Octavianus:
Necesse est ita ut dicas ^{ss}: Fede-
ticus: Sed hec obmittenda sūt
in Presenti;

RATIONES. QVIBVS·CON-
TEMPLATIONEM·EFERT·
PHILOSOPHVS·OMNES·
AD VOLVNTATEM·REFER-

RI · HIC · APERTIVS · OSTEN
DITVR · CAPITVLVM · DECI
MV M OCTAVV: Octavianus:

NON TEMPLATIO illa in
qua phis Summum bo
num collocasse uidet ut que chri
sti quoq; Saluatoris Testimonio
est optima pars in ipso quidem
intellectu est. VIRTUTES uero mo
tales: que ad uoluntatem spectat
non sunt ipsa contemplatione
ut placet omnibus prestatiores.
Alterum quo mouor est id. Cut
Aristoteles intellectum ipsum
ad sydera usq; semper eferendo:
de uoluntatis prestantia nūq;
uel minimam fecit mentionē.

Mixum est enim ut de tanta
sublimitate eius nil usq*ue* dixerit.
Federicus: Ad alterum quo mo-
uete primum dicam. Diximus
paulo ante nullam omnino esse
in potentibus prestantiam n*on* pro-
ut refertur ad voluntatem.
Rudis autem atq*ue* omnino ug-
nati hominis est ea confesse inter-
se se quotum alterum suapte na-
tuta prestans est. Alterum uero
ex compatatione ad illud: Neq*ue*
Aristoteles conticuit uoluntat
nobilitatem cum uti diximus
alia probat ex eo p*re*clatoria quia
expetibiliota sunt: Octavianus:
Inte igitur manifestissima con-

terimus inutiliter tempus::
Federicus: Contingat nobis qđ
& ipsi Aristoteli de quarto libro
diuīne scientię Conatur enī
pto uicibus Primi principii ue-
titatem ostendere neq;antibus:
Neq; tamen ulla est q̄ue cōplexa
dicitur ueritas quin ex illa ali
quo modo dependeat prima ve-
ritate. Sic sic nūmitum & nōlē
hic tam prolixus sermo: in re
posterioris facillima laborat: Oc-
tauiianus: Iam de eo quod pri-
mo loco posui: Federicus: Quas
obtes contemplationem ipām
omnibus preferrit cebus huma-
nis Aristōles quo diligenter

accutateq; animaduerte: Affect
enim in eo ipso libro complures
tationes singulas pte cor inspicere.
Mens quippe ait est optimum
corum que nobis insunt. Bonū
nanq; inclus optimumq; uolu-
ti obiecta. aut certo eorum respe-
ctus ad uoluntatem ut dixum
referuntur: Optima igitur est
mens: hoc est maxime amabi-
lis preclarissima est mens: id est
uoluntati gratissima. Summe-
enim preclarum: optimum est.
Quod uero optimum id amore i-
dignissimum: vniuersis neinpe-
potentiis intellectus magis ex-
pectatur. Vide iam q; ipse phs nō

35

distinguunt uoluntatem ab hoc
sicut coeteras potentias remo-
tas. Optimus namq; nobis est i-
tellectus: hoc est summe amabi-
lis: Nil uero nobis amabile: Qd
non & uoluntati: Nos enim uo-
luntate diligimus: Quicqd iqt
nobis optimum: Id uoluntatis
ratione dicitur: Nulla enim i
uoluntate existente in nobis
omnino nulla utiq; res aut
bona nobis. aut optima fore: i
Addit & alteram rationem. Ca-
citaque mens uersatur sunt
omnium que sub cognitione
cadunt prestatibilissima/ hec Ra-
tio precedente clariore in reddit:

Cum enim inter omnes potentias
nobilior mens. Quia cuius cogni-
tio uersatut erga prestabilissima.
Cognitione enim sunt nostre i-
voluntati omnia presentia. Deus.
quicq; ipse cognitus summe ama-
tur. prestabilissima itaq; obiecta
presentantur ipsa mente uolun-
tati. Prestabilissima quippe sunt
optima ut diximus. Admodum
igitur nobilis ipsa mens: quia i-
nobilissimo modo uoluntati ser-
uit nostre. Affert enim erga quod
sumus amor elici ualeat. Tercia i-
cuis ratio talis est. Insupet con-
tinua maxime: nam contem-
plari magis continue quod agere.

quod uis possumus. Ac si diceret.
Continue quod ames absq; distra
ctione optimum est: Ciuscemo
di uero est ipsa contemplatio: i
Nobilis igitur in comparatiōe
ad uoluntatem. Quattam Ra
tionem talem addit. Propter
maximas: mirabilesq; uolup
tates: que ab ipsa sapientia pro
deunt: Ipsa namq; philosophia:
tum puritate: tum firmitate:
mirabiles voluptates habē vi
detuit: hec ipse. Voluptas amo
tem uoluntatis actū sequitū:
& eo ceddit ut intensior q; uche
mentiore ab amore profluit: i
Amor autem optimus tui fortis

ssimus est: Rem autem optimam
mens contemplando presentem
tenet. Et ea contemplatio sapientia
est. Contemplari igitur nil aliud
est. quod firmum tenere summum
bonum ut continue amari pos-
sit: Quate & phus Sapientiae A-
micus dici solet. Amat enim id
quod mens contemplatur: Vo-
luntatis igitur respectu cuncta
hec celsitudinem quandam sor-
tuuntur. Quinto quoque loco ad
iungit. Virtutes morales magis
indigent his que ad uitam sunt
necessaria. quod contemplati sunt
Ac si dicat. Coquo minor cura
voluntati datur si bonum sunt

eque ut

56

equic ut aliud: carius libi gratius
q; fit: Sic uero se se habent uitatu-
tes mortales ad ipsam contēplati-
onem. Quare p̄testabit contēpla-
tio causa uoluntatis. Sextum
quoq; adducit argumentum: i
ipsa enim sapientia propter se
ipam amari sola uidetur. Qua-
si arquat. Illud est in primis p̄te-
clatum quod se ipso non alio bo-
no inducit uoluntatis erga se
amorem: Talis autem ē sapientia
ipsa qua Summum bonū con-
templatur: Ducimur enim
cuius sui non altetius cuiuspiā
boni cām dilectionem. Quod at
propter se diligitur magis &

prestat & diligitur. Arguit ergo:
Quod uotes quepiam diligitur ma-
gis: eo prestantior est. At sapientia
Ratione obiecti talis est. precla-
ra itaque uoluntatis gratia: Ad-
dit ad hec. Fœlicitas enim in
otio uidetur consistere: Ne-
gotia namque suscipimus. ut o-
tium habeamus: Et bellum ge-
timus. ut in pace degamus: hec
sunt ipsius. Fœlicitas profecto
finis ultimus: Summumque
bonum idem protinus sunt. Ac
etiam Beatitudo summū aut
bonum finisque supremus ad
uoluntatem spectant. Sūmum
igitur bonum in otio constitut-

hoc est in amore sine perturbio
Numq[ue] autem amor sine id
gentia. Retum externatū ma-
gis est q[uod] cum ea ipa diliguit q[uod]
sub contemplatione cadunt.
Quod quidem otium pro uo-
luntatis tranquillo amor ca-
piat: sequenti additione ostē-
dit Bellum enim aut q[ui]etim⁹
ut in pace degamus: Pax vō
est ipsius uoluntatis quiesca:
ttanquillaq[ue] dilectio: Presta-
bilissima igitur ipa contem-
platio: eam obtrem erit: q[uia] se
datam pacatamq[ue] ipsam no-
stram uoluntatem: suo obse-
quo reddit. Probat p[ro]t[er]ea

ex eo contemplationis excellē
tiam quia longior est et suffi
cientior. Ac si diceret. Quo lo
gicus manet bonum. co meli?
At non melius inse: Neq; enī
perfectior est albedo infinitu
temporis: ea que immensus dici
ut ip̄cmet philosophus ait: sic
& bonum non co melius ī se
quia duitur nūis sed quia uo
luntati q̄ratiūis: Dico autem
non quia aliquid sit bonum
aut melius quod non respi
ciat uoluntatem sed pono i
ut sint duo bona in eodē q̄ta
du: Dutatio accedens alteri
longior: non quidem uariat

aut auget quodam illum. si
uoluntati præclixior boni mo-
ta: locundior est: Contempla-
tio igitur nobilior quia lon-
gior: Quia uoluntati duitū
nūis. rem quam amat deti-
net. Quid autem ait & sufficiē-
tior patet ex eo quia minus
indiget externorum bonorum
adminiculo. Apponit deniq;
et eam p̄hus rationem quia
mens ait est maxime homo.
Absurdum enim erit si non
si uiam quispiam: sed alicui al-
teri accommodata expetat vi-
tam. Si menterem hic prota
illa immortali anima capere

uclis: clatum est eam esse ho
minis propriam formam hō
igitur magis debet expetere
suam hoc ē proprie sue animę
uitam q̄ communis: & ita po
tuus amare eam cognitionē
que sibi propria: q̄ eam que co
munis: Si uero mentem pro
intellectu accipete placet Tūc
uoluntas cum homine manet
simil: Intellectus autem cū
aliis potentius ex alia parte
Ipse inter omnes potentias ho
mini proprius est: Maxime
igitur homo. Sed homo quod
suum est maxime: sumopere
expetere & amare debet: Sed

amare homo non potest nisi
uoluntate De hoc enim amo-
re hic loquumur Ex hoc inu-
it se ponete semper uolunta-
tem extra omnem compara-
tionem potentiarum & eius
ratione cunctas et nobiles
& preclariores dici eis alia i-
quoq; p̄hi R atio Deos enim
maxime beatos putamus et
atq; foelices Id uero non pot-
fieri nisi per contemplationes
Ac si dicat deorum uolūtati-
ca cognitio sola que sunt qta
tissima affect. Ultimo quoq;
aduinxit Et quia nulli alti
animalium ea conuenit In

sinuat nulli appetitui sed soli i
uoluntati contemplationem
iungi: Cogita peracute: perspi
tiesq; omnes dictas cationes,^{perde}
ex compatatione ad uoluntate
Quibus omnibus aparet uniu
ersam contemplationis præ
stantiam ab ipsa uoluntate uic
luti riuulum e fonte defluere
atq; dependere. Ex his uidete
potes q̄ insula sit absq; amore
contemplatio: Quis enim unq;
contemplatur n̄ id amaret.
Contemplamur igitur ea ipa
que placent: Atq; ita quicquid
ad nos refertur: id ad placi
tum nostre uoluntatē facimus.

Quic si in nobis non est nulla cer-
to uel amabilitas: uel bonitas
in nobis etit. Amamus igitur
contemplationem: ex coq ca-
que nos in amore detinet ipa-
confydetat. propter quod uero
amamus precise: id magis hoc
est excellenti modo amain?

Amorem igitur supra qdici i-
potest diligimus. Ratio quoq
id persuadet ut quilibet se po-
tius amet post Summe bonita-
tis rationem. Ita enim se habet
uoluntas ad alias potentias si-
cuti quispiam homo. ad homi-
nes reliquos. Se igitur primo
amabit. Reliquis uero potentie-

cum cedamate non ualeant.
amabunt ut tantum caq; po-
tius: que uoluntatis amabi-
liora affectat: Octauianus: Be-
titudo est ipsa contemplatio
ut hi aiunt: Id uero est opus
nobilissime potentiae: Quid
ad hęc?;

QVERA·BEATITVDO·IN
VOLVNTATIS·OPERATIO
NE·CONSISTAT: ET SINE
ILLA·NVLVS·BEATVS ES
SE·POSSIT·CAPITVLU·DE
CLMVVM NONV: Fedeticus:
██████ OCTORIS quicm & esse
& appellari subtilem co-
stat/hęc sunt arquimta/Quibus

Beatitudinem in uoluntatis
operatione locat. finis extum⁹
atq; supremus optimus ē sim-
pliciter. Summeq; amandus:
Igitur quod ei fini inmediati⁹
est. id amabilius sit opotet. i
Id ita probat. Natuta enī cun-
cta ea potius appetunt: qua^e
maxime appetibili sunt uici-
niota: & uoluntas itaq; libero
actu idemtidem faciet. Ast a
mor uoluntatis actus siue uo-
litio ipa inmediatio est ulti-
mo fini: qui quis alio actu: Te-
dit enim uoluntas in ipsum
finem directe. ipēq; finis ut
eiusmodi nullius est proprie-

nisi uoluntatis obiectum. Dein
potest supra se se amor ipse flecti.
Amamus enim nostrum amo-
rem sicuti & intellectione in-
telligimus. Aut igitur amat i-
uoluntas suum amorem propter
ipsum intelligere. Aut intelligit
ut amet: Aut certo neutrum i-
obalterum loquitur autem sem-
per de ordinato illo amore. Nō
quidem amor est propter intel-
lectionem. Anselmo enim teste
in libro Cuius deus homo. C. P.
Ordo peruersus est uelle amare
ut intelligas. Nec potest dici ut
neutrum sit obalterum. Hęc
enim sunt per se ad eundē fine

ordinata: est quod orde inter ea que
sunt ad finem sub fine. Sequitur
igitur medium ut intelligam
silicet amoris gratia: Denique, Bea
titudo interior est summe ama
da. Igitur quod ex interioribus
summe diligitur in eo consistit
Beatitudo. Id uero erit aliqua
uoluntatis operatio. Pruis. N.
uoluntas desiderat sui perfec
tionem in ultimo fine quod intel
lectus. Sicut enim natura: ita
& libero actu sui perfectio ma
gis cupitur. Hec sunt iam di
cti doctoris. Afferamus his quod
piam & nos. Beatitudo. Felici
tas ultim^o finis & summum

bonum ut paulo ante dixi
mus idem sūt. At summum
ipsum bonum uoluntatis est.
sub ea ratione: Neq; enim est
obicitum intellectus ut bonu
est quipiam. Cuius itaq; ob
iectum est summum bonu
cuis est & Beatus uerbi eius &
Felicitas. atq; finis ultimus.
Præterea Beatus ipfa uera:
non absq; uoluptate summa
est: Non sine dulcedine. delec
tatione. locunditate. Gaudio.
letitia. Loquimur uero q̄tū i
ad ordinationem diuine uo
luntatis ut q; in te erit: hoc po
sito. Sic at quo. In illius potentie

operatione. Beatitudo intima
consistit: quam uoluptas ue-
hementissima iocunditas &
coeteta que diximus conse-
quuntur. At hec uoluntatis
actum amorem consequitur
ut etiam Sanctus Doctor au-
tem iurat ipse erga summum
bonum productus est ipsa
Beatitudo. Impossibile autem
est uoluptatem sequi sine uo-
litione: aut amore. volatio
uero est operatio uoluntatis
erga finem: Et hoc est contra
eos qui dicunt uoluntatem
nil operati erga presentem finem.
Si enim nil operaretur nulla

ie quietetur oblectatio. Contra
rimum igitur libi dicentes A
morem esse suae dilectionem
causam gaudii. Et q. beati sola
visione gaudeant. Addamus
his. Illius potentie operatione
Beamur. cuius operatio illi i
maxime nos unit cuius alio
ctus Felicitas est. Sed ut ipse
quodq. Thomas meus ait. amor
est ille qui unionem facit &
mutuam inhesionem causat.
Adherete autem Deo bonum
simpliciter est. Deniq. cui dan
tut precepta cui attribuunt
incita: eidem promittunt &
premia. At dui diximus eam.

cc uoluntatem

ee voluntatem. Accedit ad hec
potissimum. In ea operatio ad
equate consistit Beatus uido qua
pedita ponitur ipa. Et quia' R e
mota dimouetur & beatudo.
e uisimodi est ipa voluntatis
operatio. Si enī uideat ipm
Beatus uidinis obiectum. Neq;
tamen ametur: Dices tu illū
ee beatum? Absit. Immo qui
id affectat anathema. Igitur ui
sio ut amorem precedit reddit
beatum neminem. Aliud ita
q; sit oportet. Neq; potest esse q;
voluntatis operatio: Octauia
nus: Dicent hi iusionē nō
posse dari quin amor qq; datur

Federicus: Posse quidem ca
separati patet per Sanctum
Thomam. Aut enim uoluntas
quod ad eliciendum actum con
tingenter se habet et quod quod
cunq; obiectum: Quæ autem con
tingenter se habent possunt
non fieri. Posita iunctut uisi
one: non elicit voluntas ne
cessario actum circa summum
bonum. Q[uod] uero aut fertur vo
luntas ut natuta necessario
in Summum bonum: Intel
lexit de ipso naturali appeti
tu. Secus enim contradixit
quo nil tunc quis presentim si
subito & incoquitate fiat. Pos

sibile quoq; secundum istos esset
ut uoluntas cum ut ipse ament
sit accidens separtetur ab anima:
Remaneat uero intellectus:
Videatq; ipm Deum: Dicetur
beatus is qui uidet: & tamē
non amat: At id fieri nequit.
Beatus enim quisq; sub catioē
summi boni est: Summum
uero bonum ad uoluntatem.
cesserit ut Que si nulla est ī no
bis: nulla profecto & beatitu
do erit. Tenent pletiq; Accutis
simi uiri: ut ultia illa die lu
ditii damnadi quoq; Deum ī
tutuie uidebūt: neq; tñ ama
būt: ī amore iō cōsistit bñtudo

Octauianus Quid ad ipsum
aut oecdem alios q. aiusmodi
dicendum:

QUOMODO IN CONTEMPLATIONE DICATVR CONSI
STERE BEATITVDI QVIDq.
ACTIVA VITA SIT ATQVE.
CONTEMPLATIVA CAPITV
LVM VIGESSIMV: Federicus:

FONTEMPIARI dicit
cationis actum ueluti
et speculari: videre: & quae
auismodi reliqua. Cum uero
nil nisi praesens sit potentia
ipsi quia sapimus contemplari
possimus: Contemplatio nō
sit id quod intelligit praesens

precedit namque et ei presentia
contemplationem cui proprio*n*ost*r*is presentia
Sed iam id quod est presens non
fit per quodpiam posterius presentia
sens. Errant igitur quod dicunt
obiectum beatitudinis conte
platione ficti presens. Adde cu
id sit deus ipse qui nunque abest
Quomodo igitur nostra con
sideratione is ficit presens: qui
nunque nobis abesse potest? At
hi qui exponerent ut non sun
plicet intuisione ipsa presens
ceddatur: Sed solum cognosca
tur ut presens: etiam ipsum
non soluerent nodum: Nam
cognoscimus nunc quoque deu

in nostra ^{ss} mente: nec tam
ab ipsa mente uidetur: ita
igitur presentia noua nil ali
ud est: q̄ ipsius obiecti motio
Est enim deus liberum obie
ctum: potestq; in ^{ss} nec tñ
mouere Inexistens ioutur
dum libetur mouetur & ui
debitur: non mouebit et in
spicietur minime: visio iouē
ip̄a et ut operatio intellectus
ab ip̄o moti obiecto: hec uero
operatio est solum qua cognos
citut quid sit ip̄m mouens
obiectum: quale: quantæq; et
bonitatis: quante felicitati:
quantæ Beatitudinis: At iude

qui madmodum nec cognoscere
beatitudinem facit beatum
neminem. Data ictu cuiusmoi
cognitione mouetur & ipsa vo
luntas ab eodem obiecto. Ipsa
q. libete erga id elicit actu uo
lendi sive amoris. et operatur.
et adharet. & coniunctio fit i
mutua. Ex qua quidem cōui
ctione per amoris operationē
facta ineffabilis quedam ex
stitutur dulcedo: gaudium &
qui extēmi non ualet iubil
Semper igitur id pro quadā
summe nota conclusione te
neas: non posse ullo pacto vo
lupcam aut ullā iocunditatē

sequi ex operatione intellectus.
sed solum habita uoluntatis i-
operatione. Vnde si deus ipse i-
uoluntati nostre amorem suu-
sui fruitionem uel quous a-
lio modo nomines uoluntat-
actum infunderet: absque co-
q[uod] intellectus quicq[ue] nisi ut pri-
us uideret: iam ipso habito mi-
ta quedam letitia ipsam psum-
det et mentem. At si q[ua]ninem i-
fundat cognitionem uolunta-
te nil operante: voluptas aut
animi oblectatio sequetur mil-
la. Beatus uero igitur interior
in ipsa fruitione erit. Indeo ut
obiecto: In contemplatione: ve-

luti inquodam naturali priuo:
Et ueluti in eo quo detinatur
ipsum Beatusudinis obiectum
in continuo motionis actu.
ta enim sese habet ipsa specula-
tio respectu fruitionis ueluti
sensus quispiam respectu no-
stre speculationis. Neq; enim
speculamur serene nisi prius
id sensus ipsi successiue clate-
q; suo modo apprehenderint
Octavianus: Contemplatio i-
euismodi res esse uidetur ut
ex ea nū profluat preterq; id i-
contemplatum inq; ēc. Sic nū
eam obrem ponretur ut vo-
luntati motuum obiectum.

detineat iam pratica omnis
contemplatio omnisq; noticiā
esset. Cum ad uoluntatis ac-
cum extenderetur: qui est
uere praxis. Enim uero sunt
scientie speculatiue dicte at
q; hec ab omnibus concedunt.
Non itaq; omnis noticia ad
uoluntatem refertur: tanq;
sibi bona: Federicus: Omnis
cognitio omnisq; ats ueluti
uoluntate non intellectu bo-
num quoddam appetit: Ita
& ad bonum illius cuius ob-
iectum est ipsum bonum si-
ue conditio quedam obiecti
instituta est & ordinatur.

Quare sic ut ille scientie potius
sunt in usu comuni: viq[ue]tatem
q[ui] obtineant: quas magis Ge-
nus humanum amet. Et q[ui]sq[ue]
eam sibi preficit: quam uolū
tas gratiorem habet. Nulla ita
q[ui] consequentia ē. Amat̄ hec i-
scientia: huiusq[ue] scientię ob-
iectum. Est igitur pratica. po-
nit enim falso ut quelibet uo-
luntatis operatio sit praxis.
At non ita est. Ea nāq[ue] solum
scientia est pratica quę ostendit
uoluntati ea ipa cutca q[ui]
uoluntas poterit & recte et
non recte agere: et ēē bona aut
non bona: ea bonitate quam .

motalem appellamus. At non
omnia sunt talia. Et uolunta
tis operatio circa cuiusmodi ab
intellectui ostensa praxis dici
solet. Concludamus iam ut i
omnis ea volitio qua impante
quicq; ad extra efficimus. Atq;
omnis ea secundum doctorem
sublime que & si nul ad extra
efficiat efficeret tamen si uel
posset: vel si efficere opus esset.
Veluti is qui liberalitatis offi
um exercere uellet: nec tam
potest. Et is qui deum amat
et uult. promptius ad exequē
dum omnia que suo pro amo
re oportet. Amate uō syderij

cursus noticiam: Retum na
turalium cognoscere causas.
Quid sit entis quiditas: He
neq; practice sunt. neq; ergo a
ca fit uoluntatis praxis: Fit
tamen actus siue amor. Nō
tū ita comuni loquitione con
templationem ab actione se
parant omnes: sed schola tūm
sublimum. Dicimus enīm
comumiter Actiuā uitā cos
aqere qui prudentia siue ar
te quicquias. aquint siue faci
unt: ut de uirtutibus ipsis
illiberalibusq; artibus patet.
Contemplari vero cos qui o
tuosam uitam degant ut mo

nachos contemplatiuos dici
mus: non quia non summe-
ament: & caritate abundant:
sed quia neq; iustitiam neq;
liberalitatem neq; artes cōes-
ercent. Eo modo Augusti-
nus quoq; ip̄c actionem ac
templatione distinxit: vocat
enim Marthe uitam que sa-
tagebat circa frequens mini-
sterium actionem: Marie uō
que audiebat uerbūm dulci-
ssimum contemplationē. Et
Ioannem ḡbedēum qui inte-
riore homine laborabat uitā
contemplatiuam significar-
auit: Petrum qui exercitio cō-

porali multa faciebat actiuā.
At ex opinione subtilis docto-
ris Maria & Ioannes dicēdus
est nobiliorem partem vitā
actiūc tenuisse Non abre ita
q, dicere possumus. ut Aristo-
teles ip̄c: Sanctus q, Thomas
contemplationem ita acc̄pit
veluti et Augustinus: Et cuius
modi uita contemplativa fo-
licitas nostra tice dicenda ē.
Conuenit enim uoluntas cū
suo obiecto intellectum et in
operatione contemplationis
assiduum reddit. vt etq, enī
actus ad contemplationem
necessario cōcurrit: voluntat̄

ut coniungentis: Intellectus
ut coniuncti Sed in ea operati-
one que coniungit sui gratia
uera Beatus est: In intellectu
ut propter aliud et tamq;
imministate. Sed hec hactenus;

AGVNTVR FEDERICO PRO
PTER DECLARATA PRECLA
RISSIME INNUMERE GRA
TIAE CAPITVLVM VIGESSI
MVM PRIMVM Octauianus:

ECISTI. Inuictissime i
federice quod anteactis
temporibus nulli contingit
hominum/ cain qui ppe rem
que inchoata fuerat solum i
omni ex parte Reddidisti ab

solutam

solutam. Functus es & sumi
phi et sumini oratoris munē.
habuit Monfelterea hęc domu^m
imperatores. atq; Ducces. i pūis
quidem militaris rei et glo
ria. & maxima laude decora
tos: Sed qui tanta eloquentia
omni sapientia referta simul
et armis ualuerit: id neq; e
Grecis ulli neq; e Romanis ip
sis unq; assequui fas fuit. Tris
megistum illum quic & regē
magnum. et philosophum fe
runt forsan tibi conferimus:
Atque Ruidibus illis annis
phie pr̄stantia? Quę ueſti
lis paucisq; contenti R egni

gloria fuisse potuit? Fuit ce-
sar ipse eloquentia & splendor
clarus. Sed quæ sibi immorta-
lum diuinorumq; Recum
peritia? Alexandrum quoq;
illum macedonem haussisse &
quidem plurimā ex Aristote-
le p̄fiam constat. Sed eūomia
q̄ raptissime cum uita pari-
ter ex oculis hominū deflu-
xerunt. Nullum tibi q̄ non
humanas modo sed omnes q̄
diuinas litteras imbibisti ex
Regum ducumq; choro in
quibus uis annalibus simi-
lem reperire valui. Enim uō
quid tantis opus? hic in pre-

sentiārum habitus sermo dū
ita ut abste dictus est litteris
comūsus fuerit vniuersis p̄
seferet maximam tancē tuā
fortune conuinctam sapiam.
Tu uero ita agere uelis ut qđ
ex genitorib⁹ tuo Guidone illo
excellentissimo sumpsisti. Gn
ato quoq; tuo Guido iure pa
terno nul tibi auferendo Rcd
das. Faciat Superum om̄uz
q; vnus ille Princeps: ut longe
hic noster suauissimus Gui
do te preclarior fiat: qđ tu p̄c
fueristi. Ego autem astantium:
cunetęq; probe posteritatis no
mine adsumpto pro labore.

i mortales illas et que dici no
possunt gratias ago Tuq. Cie
orgi Benigne hcc que dicta se
et m̄enti et litteris manda: lu
uabo & ipse: luuabit et Laçar^o
noster: si quid forsan tibi exci
dusset: Sed ad ea que in primis
posui argumenta: Quid diu
na predictis mente dux re
spondeat ascultemus;

RESPONSIO · AD PRIMVM · PRO
POSITA · ARGUMENTA · CAPI
TULVM · VIGESIMVM SECVM
DVM · Federicus:

D PRIMA quinq^p tua ar
gumenta leviter per
stringam · Quo ad p̄mū quidē

conuenimus factis intellectu
nobilissimis illis rebus: sed non
solum intellectu: sed et uolun-
tate. Cuicunq; enim est Ratio:
eadem est & uoluntas: atq; co-
uertuntur mutuo. Volunta-
tis enim proprius minister est
ipse intellectus: De contempla-
tione uero cuius momen sit
perabunde iam dictum puto;
Ad alterum argumentum O-
stensum est minus hominem
ipa uoluntate conuenire cu
Brutis q; intellectu: cum hęc
sola sit agens liberum: Ratio
q; primo adducta ex secundo
de anima et nono metaphysice .

pro nobis est. Posteriora enim
generatione continent priora
et perfectiora illis sunt. At vo-
luntas posterior est genera-
tione. Cum uero dixeras App-
tunt atq; amant omnia: amo
enim insensibilium quoq; in-
proprie est: At voluntatis lib
amor nulli nisi habenti intel-
lectum competit. Cognoscunt
enim omnia animalia: sed no
intelligunt: Appetunt. sed no
uolunt aut diligunt. Cum
tacito loco intellectus nobilior
diceretur quia uidet: Igno-
bilior uoluntas quia coeca. Di-
ximus iam omne nobilius

ēē melius omne autem meli⁹
ad uoluntatem referri. Quare
uidere ipsum ex eo erit nobis
lius: quia voluntati accepti⁹.
Sed uelle et amare diximus &
pulchrius esse q̄ cognoscere: nam
uoluntas proprie est caeca: cū
non sit apta nata ad uidendū.
Attamen ipsa non uidet. Conce-
do: Neq; intellectus amat. Ego
quidem preoptarem amorem
caecum: ex quo profluunt om-
nia utilia iocunda. Ista: gra-
ta: omnisq; suavitatis plena
q̄ uidere solum: quod insipidū
insulsumq; si uoluntatis ac-
tus non esset, cui libet Apparet.

pingunt autem poete amore i
puerum nudum. & coecum: ob
corum improbitate uoluntatē.
qui nolunt diuine Superiorū
q̄ uoluntati subdi: Sequuntur
enim proprios motus: Nec ceci
sunt omnino. Sed quia nō pro
spiciunt ea. quæ uere sunt amā
da. Ad id uero q̄ quarto loco al
latum fuerat iam diximus vo
luntatem non pati aliquid ab
intellectu: sed ab illo quod ītelli
gitur obiecto. Intellectus dicat:
vtrum est. Ostendit enim quæ
sunt agenda: & regulat uero &
conformat. Id est ostendit cui
debet conformari: a quo ue re

ref

gulari. Neq; id circa uista est di-
cenda uoluntas. quia intellectu-
tui conformatur: sed quia ei cui
ostendit conformandum. ut di-
uine uoluntati. Eadem quoq;
modo & ad quartum dicendum.
Non enim subicitur intellectui
aut parer: sed ei cui parendum
ostendit

AD EA. ARGUMENTA. QVAE
SUMEBANTVR. EX PARTE.
HABITIVM. ET ACTIVVM.
RESPONDEO. CAPITVLVM.
XXIII^{um}. Federicus: ~

[REDACTED] VO VERO ad rationes
ex parte habituum su-
ptas. Id quidem in primis nota

dum habitus & ex pluribus
actibus: sive ex uno intenso
generari: Et propter eosdem ac
actus facilius elicendos ac
quiri. Nobilis igitur erit &
ipm sapere ex habitu: q ipsa
sapientia: sicut finis eo qd ad
finem: Sapere uero sive conte
plati finis est sapientie: Et ut
perspeximus diximus: Actus intel
lectus: est propter voluntatis
actum: Contemplamur enim
ut amemus id quod videtur.
Quare ut e primo tertium ife
ramus Sapientia ob uoluntat^m
actum erit. Vnde nullus habi
tus est in ipso intellectu quin &

57

uoluntatis actui sit subordiat?
Prima igitur argumenti sic i-
telligenda est: ut ea potentia sit
nobilior cuius habitus p̄secla-
tior, & ille non sit ordinatus ad
actum alterius potestis: hic
autem ordinat' ē: Octavianus:
Defide iam ip̄emet soluam. Oēs
enim auctoritates quas addu-
xi ostendunt eam necessariāz:
sed non solam: nec in primis.
Saluamūr igitur fide: sed nō
ea solum neq; ut principalē: nō
igitur fidei contrarium: sed
caritati est maximū uitium:
Ncq; ualeat mea contra oblicti-
onem & responsio: Constat enim

ex dictis Apostolum & Augusti
num caritatem uic fidei pretu
lisse. Deinde cum ex parte actu
um arguerem: negabo ex te e
doctus ut actus intellectus sit
causa uoluntatis actus: Non
enim omne id quod precedit est
causa: Neq^{ue} magis est causa in
tellectio uolitionis. q^{uod} visio sive
auditio intellectio. Sed sp̄s
eadem que intelligitur mouet
uoluntatem: & cum ea uolitionē
producit. Falsum q^{uod} est ut posi
to actu intelligendi ponatur ac
tus uolendi. Cum uoluntas li
bere producat suum actum: &
ita possit stare primus act^{us} absq^{ue}

Secundo. Ad alterum de acti
bus quo ad exigentiam: Dico
distinguendo. Remissior enim
intelligendi actus potest uolu
tatis actum precedere: sed in
tensior cum presupponit: C'nt
igitur mutua exigentia: De
inde uoluntas non secus exiou
actum intellectus q̄ dominus
actum scriui. Fateorq; eo mo
do uoluntatem Indigere obse
quio intellectus. Ad tertium
de actibus dico ut intelligere
sit actus propriis naturę intel
lectus ornatę. sed non is solum:
sed uoluntatis quoq;. Atq; ut di
ctum fuit magis: Neq; uolutio

est inclinatio quedā naturalis:
sed potentię libete imperant̄
actus. suoq; imperio subiec-
tos (quo placeat) trahentis. Eli-
gibilior longe est amor ipsa in-
tellectione ieiunia: ut dictū
diu extat. Ad quartum ego
ao non esse dependentiā ullā
inter has potentias. Dependē-
tia namq; est inter ea quę sūt
duerasarum naturarum seseq;
per modum cause & effectus
hñtium. Si enīm omnis ordo
uel prioritas esset dependentia
Indivinis quoq; ea poneretur
quo nil absurdius. At uolūtat̄
& intellectus una natūra unaq;

essentia est. Si uero inter actus
dicceret quis dependentia esse
falsum id ex eo erit: quia non
habet se ut causa et effectus: pre-
suppositio itaque actuum ē mu-
tua: dependentia nulla: Ad id
uero quod quinto iterum loco
attulcas. Dico quod cum actus in-
tellectus talia intellecta red-
dat qualis ipe est: nequibit
prior seipso fieri. At ille uolu-
tatis cum talis fiat quale est
id quod amarit tam purus poter-
it esse: quanta puritas amari
possit. Absque igitur ulla colla-
tione actus uoluntatis erga
deum nobilior erit: quod actus

intellectus. Et quis aliquis. t
uulor sit aliquo supremus tam
supremo preccelsior. Omnis autem
bona comparatio. ita fieri debet.
Idque adducit eos in contradictionem.
Si enim de nullo alio quod
deo sit beatitudo: Curca deum
autem actum uoluntatis etiam
ipi nobiliorem fatentur. Cur
igitur in visione dei qui est ac
tus ignobilior auint. ponendam
esse felicitatem? Enumerato
quis ad eorum confutandum
errorem sufficientissime responde
detim: mihi tam non placet ut
actus intellectus non sit ratio
objeci et nobilior & ignobilior:

Else q̄ rerum naturalium non
est in ipso intellectu nisi in simili-
tudine: que similitudo canit
materia: Neq; dicetem ut actus
uoluntatis talis esset qualis R̄cs
extra nisi quadam translatione:
Vtq; igitur actus est in ipsis
potentiis ut in subiectis: verum
i. R̄cs ipa intelligibilis est in ipso
intellectu in similitudine vt
diximus: Bonum uero non est in
uoluntate quia uoluntas non
apprehendit similitudines R̄ctū
sed intellectus. Quibus existen-
tibus in ipso intellectu: volūtas
libere ad eas R̄cs quare ille sunt
similitudines progetdis: Bonum

igitur id est amabile est extra
voluntatem in re presentate.
hoc est in ipsa specie sue simili-
tudine ab obiecto in ipsum de-
cisa intellectum;

RESPONSIO ADEA QVAE EX
PARTE OBIECTI OPPONEBA-
TVR CAPITVLVM VIGES-
SIM V QVARTVM Federicus:

█ VM preterea ex parte i-
obiecti quod est ipsum
verum nobilitas probaretur
intellectus. eo q̄ ipm uerū ab
stractius sit bono: iam ad id
Responsum est: Si enim uerū
a ratione boni separetur & ab
omni quoq; nobilitate et per

fectione separabitur. Et ita non
solum erit minus perfectum: sed
nullo quidem pacto perfectum.
Si uero dicas. ut supra pluta i
extendatur id quoque inficiabi
mur Sunt enim eque trascen
dentia mutuoque sed etiam nominat
verum enim bonum est: & bonu
rum: Non alterum altero con
cretius erit. nisi fiat separatio
et tum cum bono remanebit
omnis perfectio: cu: ipso uero
nulla. Denique verum non esse
objecrum intellectus constat.
Cum uero iterum ex eoque uerum
est prior passio bono conclude
retur ipsius intellectus persistantia.

Fallit argumentum hec enim
prioritas non placet mihi quia
omnem bonitatem precedit vn
melius est includere bonum &
concomitari q̄ precedere. Quod
enim est ante bonitatem ē ante
nobilitatem. & ante quamvis
perfectionem: Neq; exigentia i
notat maiorem imperfectionem
exigit enim forma materiem i
nec tam ea dñe ignobilior ē: Necq;
arbitror ut prima passio causet
sequentem: sed q̄ omnes fluant
ex ipso quod quid est tci: ordine
tam quodam prius una q̄ altera
vn hñt se he passiones ueluti i
Radii plures ex eadem sole ordīe

quodam progre dientes . illi ergo
qui secundam passionem per pri
mam demonstrant : non id faciūt
quia secunda profluat ex prima
sed quia post primā necessariō . q̄
opinatur ip̄e quācunq; passionē
demonstrandam ēē per diffiniti
onem : Sed de hoc alias . Satis id i
erit n̄tō proposito ut prioritas h̄
non concludat perfectionē ma
iorēm : immo ut liquet excludit .
Falso deniq; dicitur ut secunda
ipām rem subjecti capiat per
primā . sed certe duxisset post pri
mam . Demum adductum fue
rat . ut in deo tamq; nobilissimo
contento sub p̄mo intellect⁹ obiit

consisteret beatitudo. Concedimus enim id. In ipso enim est felicitas: sed non ut obiectum intellectus est: sed uoluntatis sub ratione namque summi boni. De illo Salvatoris dicto miror quantum fundamenti ipsis prebeat. promittebat enim se per cognoscentibus. i. credentibus in se et in patternum suum vitam aeternam. Vnde Ioannis tertio credit infilium habet uitam eternam. Et 10. 6. Ameri amem dico uobis qui credit in me habet uitam eternam. Ibidem. Qui manducat meam carnem et bibit meu sanguinem habet vitam aeternam.

Et lo. xii. Scio quia mandatum
eius. i. caritas uita aeterna est. Et
xiii. Si h[ec] scitis Beati eritis cu[m]
f feceritis ea. Item p[ro]m[ptu]r. Ioannis
ultimo. h[ec] scripsi uobis ut sci-
atis quoniam vitam habbatis a-
ternam qui creditis in nomine i.
filij dei. Et Paulus ip[s]e. Gratia
dei ait est uita aeterna. Cum ita
que hi capiunt illam auctorita-
tem tamquam christus diffinisset
quid sit uita aeterna. Cum ip[s]e
dicat ut hi qui credunt in eum
& carnem eius comedunt h[ab]ent
vitam aeternam. Non utaque posuit
ut in credulitate et cognitione
sit ipsa beatitudo. Sed que hi qui

credunt in eum et mandatum pa-
tris obseruant nunquam uera morte
morientur: sed perpetuo viuent.
Vñ ait. Io. xi. Qui credit in me etiā
si mortus fuerit uiuet. Et. Io. viii
Aīnen amē dico uobis. Si quis scr-
moniem mecum scruauit morte
non gustabit in eternū. Cognosce
igitur. i. credere solum deū & quē
misit. Iesum christum est habere
vitam aeternam. i. nunq̄ gustare
aeternam illam mortem. Aliter. N.
exponendo omnes dictas aucto-
ritates sequentur ut infide. et i
pceptorum obseruatione & usu
sacramenti et gratiae habitu co-
sisteret perfecta beatitudo. Augusti?

¹⁰⁰
uero ait ut uisio sit tota homīs
merces: sed uisio tota fiduci mer-
ces. Frūtio ipa tota dilectionis
merces et tentio tota spei merces.
Sed hi capiunt id solum qđ pro
ipsis est. Quero philipus ait onde
nobis patrem & sufficit nobis di-
co qđ uisio dei est sufficientissimū
medui ad Beatitudinē. nec tam
de hac sufficientia dixit. Sed qa-
R udis adhuc nolebat tot uerba.
Ac si dixisset. Tantū dicis de hoc
patre onde nobis ipm et satis est
nobis. Volebat enim uidere & nō
credere. Quare et dominus Re-
prehendit cum cū ait. Non credis
quia ego in patre qđ pat' in me est.

Quasi dicat. Oportet te id p̄mo cer-
dere q̄ uideas. Ratio uero ipsa
duo includit. p̄supponit enim
ut voluntas nū operetur erga t̄
beatitudinis obiectū. Ac etiam
ut ip̄a visione consequam̄t̄ bea-
titudinem. Quorū primum oīo
neq̄amus. De consequutione uō
beatitudinis distinguimus. Aug-
enūn consequitio est obiecti nō
habiti. aut operatiois perfectus
sime erga illud obiectū. Primo
quidem modo nō consequimū
denuo ip̄m obiectum cum sit i-
semper p̄ns. neq; per intellectus
neq; per voluntatis actum. Sed
actus intellectus uidet id iam

quod presens erat semper: & illa
visio est propter uoluntati actū.
Altero igitur modo consequit: i
quis Beatitudinē elicendo fcu
tationis actum erga ip̄m Infini
tum bonum. Quod tum a nobis
habitum cum circa illud sūmū
bonū est operamur. hæc uō ope
ratio nō potest esse nisi voluntati.
Quibus iam patet potest Regni
anīmē principem esse ipsam
voluntatem: Sed iam pro con
suetudinē ad pratica cogitati
onem dwettamus;

EC SVNT itaq; foelicissi
me Guido que ut ex pa
tre dicta sunt Partui tui Octa

uiani viri disertissimi iussu atq;
ope ut cumq; concessi. Neq; me i
arbitror quicq; ex his q;lic duce i
tar obmisi. Habet eiudo quod
nulli ex principum progenie i
creto hactenus contigit paterni
ingenii preclarissimum munus.
Habet profecto quo magis ac ma
gis ad sudoris plornam incitabē
virtutem: voluntas tibi uenetā
da atq; colenda proponitur: di
uina quidem illa primū: partis
atq; tua post hanc. Tumitaq; illuc
perge. illuc proficiere: quo pa
tris tui exemplo patrius ipse: i
Quo et frater tuus Antonius q;
uem sua virtus ad sydera usq;.

attollit proscenius est verū quid.
Tanti Genitoris sato datum iam
ē superis est. co usq; quantū fas
est homini progredi. Sepiūs iū
foelix ^{hee} perlegas. Patrisq; ingenii
Meiq; laboris meminere. Finis;

